

Бу бичикте алтын учукка тизилген алмаз јинјидий мызылдаган сөстөрлү үлгерлерди бистинг үлгерчи эрлерис эвшилерге учурлап, сүүшле јаркындалган санаа-күүнин айткан. Энелерди, јааналарды, эје-сыйындарды, јаражай-кыстарды бистинг эр киндиктүлерис јебреннен бери тооп, олордын айыл-јуртта учурын јаантайын баалаган. Је кажы ла кижининг јүрүминде эн артыгы ЭНЕ болот. Эненинг јүрегинен камылган јүрүмнинг јылу одын кажы ла үйе бой-бойына јетирет.

Күч айалгалар боло бергенде, болушты сеге эн озо эненг јетирер. Сен учун эненг јүрүмин де кысканбас. Эн озо сенинг үнинди эненг уккан, көзинге көргөн, тыныжынды тындаган, эрке колыла сени туткан, эм-том ак сүдиле эмискен. Сүүжинди ого көргүзип, «эне» деп баштапкы сөсти айдала, сүүнип, эненгди мойнынан кучактай алган. Бүдүрилип, баштапкы алтамдар эдеринде, јаанап, јүрүмнинг элбек јылыла базарында, эненг сени јөмөгөн. Јердинг үстинде энененг јуук кижии јок. Кажы ла кижиге энези эн јараш, јакшы, јалакай, ончозынан артык.

Качаланду өйлөрдө эр-киндиктүлер Төрөлин корып, калапту јуу-согушкан атанганда, эвшилерис көзининг ачу јажын олордонг јажырып, чыккан-өскөн јерин өштүненг корып, јенүни алганча јанзын деп јакыйтан. Эје-сыйындар, јенгелер айыл-јуртын тудуп, мал-ажын, бала-барказын чыдадып, јүрүмнинг одын өчүрбейтен.

...Јолдорды ачу маргаа базып та салар, качан да

сүүнчилү шоркырап аккан суулар соолып та калар,
тенкейген туулар жемириле де берер, же эвшилерден
сызылган жүрүмнүн кутук суузы качан да соолбос.

Бу бичик Алтайыстын ончо эвшилерине учурла-
лат.

Күндүлү кычыраачы – уулдар да, кыстар да бол-
зын – бу сүүшле толгон жуунтыны эң кару ла жалакай,
эң тоомжылу ла сүүген эшиге сыйлап, жылу сөстөр
айдарын да иженедис.

Бу бичикти ак-жарыкка чыгарарга, Совет
Федерациянын Федерал Жуунынын туркузы Влади-
мир Полетаев жөмөгөн.

Н. Тепукова

Павел КУЧИЯК

БАШТАПКЫ ТУШТАШ

Сенин эрке, жараш көзинди
Эски күрге туштайла көргөм.
Кадык жүрген жүрегимди
Теренжиде сеге шыркаткам.

Бу тушта жажыл жай болгон,
Сенле тундеерге чечек тапшагам.
Улустар меге коштой өткүлеген,
Мен будымды алтап болбогом.

Онон бери көп жылдар өтти,
Жүрегимди эмдеп болбодым мен.
Канча менин кожондорымды
Кичееп, жакшы укпадын сен.

Je сени мактаган кожонгымды
Качан да болзо кожондоп жүрерим.
Айса болзо, бир тушта сени
Бойымнын жанымда жуук көрөрим.

Ол тушта мен – жаан ырысту,
Сенин колынга чечекти аларым.
Узактаг оорыган жүрегимди
«Жастын» деп, омок айдарым.

Аржан АДАРОВ

Жанымнанг өткөн баланын
Жаражын кайкап тур калдым.
Жылыыйп калган жылдардын
Эзинин кенейте сес калдым.
«Ырызым бу» деп айдала,
Ичкери алтаарга санандым.
Je, ажусы жок тайгадый,
Алдымда турды салымым.
Кандый тенек санаалар
Кезикте башта эбелет.
Јодро жыгту энгирлер
Јүректи ченеп тўжелет.
Жанымла өткөн ол бала
Сен болуптырын, көөркийим.
Көп жылдардын өткөнин
Ундып ийтен эмтирим.

От-јалбышту көстөрлү
Сен кем? Айтсан.
Күлүмјилү сөстөрлү
Күүнингди јаргазан.

Кеберинг сенин чек башка,
Гречанканы эзедет.

Эгей талай јанында
Јүргенинг меге көрүнет.

Олимптинг агару кырынан
Сен айса тўшкенг бе?
Огнёвка деп бу јуртка
Сени кудай ийгенг бе?

Парнас туунын бажында
Поэттерди көрдинг бе?
Алтай јангар кудайын
Анда база сестинг бе?

Јурт клубтын ишчизи
Јууйт улузын, калыгын.
Ўлгерлерди тындаган
Чырайынын јарыгын!

Кудай оны ийбеген,
Культуранын ишчизи.
Олимптенг ол тўшпеген,
Оймон ичи кижизи.

Алтай Олимп – јебрен
Айлаткыш кайчы төрөли.
Парнас эмес, Эл-Оймон
Поэттердинг көөрөми.

Je түңей ле санаамда
Жаражай-келин кебери.
Булуды јок көк-чанкыр
Оймондогы тенгери.

СЕНИНГ АДЫНГ КЕМ?

Туулардын ады бар,
Суулардын ады бар,
Сенин адын кем эди?
Айтсан, көөркийек!

Аңдардын ады бар,
Куштарда канат бар,
Сенин сөөгин не эди?
Айтсан, көөркийек!

Жылдыстар бийикте,
Чечектер јаланда,
Сенин јерин кайда?
Айтсан, көөркийек!

Јорыкта, ижимде
Сени эзеп јүрейин,
Санаамда јуралган
Чырайын көрөйин.

Шакпыртта, тымыкта
Адынды адайын.
Бир элес туштапта
Нени айдайын?

Салкындар ады бар,
Булуттар ады бар,
Айлардын ады бар,
Адын кем, көөркийек?

Агаштар ады бар,
Тандактар ады бар,
Сени кем деп айдайын?
Айтсан, көөркийек!

НАДЕЖДАГА

Карагайлар јажыл бүрине
Карычактар араай отурат.
Кара суучак кожондоп,
Јаш тужыма аппарат.

Сеелген карлар өткүре
Сен келетен удурат.
Салымыс бир болор деп,
Сананбагам ол тушта...

Көөрөм сөстөр айтпагам,
Көөркийим, ол жастарда.
Жодро алдында турбагам,
Жолдорум айса жастыра?

Жүс үүрелер ортодо
Жүрегиме сен жараган.
Карузып удур келеле,
Калак, айса жастырган?

Жакаңа түшкөн карларды
Жалакай, араай кактагам.
Бир де неме сананбай,
Бийелеп, көкип туратам.

Кирбигинде ак кыруга
Килегендү көрөтөм.
Сени ченеп кезикте
Көрбөгөн болуп өдөтөм.

Ару сүүжинг ол тушта
Айса жастый жайылган?
Ичкери барар жолымда
Ижемжи болуп жарыткан?

Канча жылдар өтсө дө,
Карлу энгирди алкайдым.

Чындык жүректү нөкөрим
Чыдамкайын кайкайдым.

Женгил эмес жүрүмде
Женгимнен тудуп жөмөшкөн.
Каралап мени кыстаза,
Кайраным, жангыс болушкан.

Кар айланат, айланат.
Каткырып келдин удур.
Ол ло энгир жаантайын
Эзелет жылдар ажыра.

Ол ло карагай агаштар,
Бүрлерине кар түжет.
Кара суучак кожондоп,
Капчалды төмөн жүгүрет.

НАДЕЖДАГА

Эркелеп жыргаган ойножым эмес,
Эржинедий баалу эжим ле эмей.
Одым кичееген, балдарым

чыдаткан

Ойгор жүректү кайраным эмей.
Качан да болзо карузып жүредим.
Калак ла дезен, жаманым ташта!

Буруумды билерим, жастырам
билерим,
Ол көзингнен тамган ару жашта...

◆◆◆

Жодранын жанында
Жолыккан эдим, Лейлим.
Канча жылга көрбөгөм,
Карыкчалын не дейин.

Алтай адын адабай,
Лейли деп ададым.
Айдын түнде жагыскан
Эригип сени санандым.

Кайкамчылуу жаражын
Кайран Лейлим ондобойт.
Поэттин сүүштү сөстөрүн
Ол неге де бодобойт.

Ой, Лейлим, Лейлим,
Сеге канай жедейин!
Бир элесте тушташка
Жүрүмимди берейин.

◆◆◆

Айланайын, көзинде
Айдын чогы жарыды,
Күлүмжилү эрдинде
Күннинг чогы ойноды.

Жүрегиме жас конды,
Жүүлбей канай жүрейин?
Орой, орой сүүш келди,
Оны канай жеңейин?

Лазарь КОКЫШЕВ

АДЫНГ КЕМ?

Адын сенин кем, бала?
Айтсан меге коркыбай.
Кемзинбе, ай коптобос,
Керек беди, тындагай.

Тура түжүп уйалба,
Туулар көрбөс – туманда.
Колымнан тудуп коркыба,
Кобылар укпас – уйкуда.

Адын, бала, кем эди?
Адазан, көөркий, угарга.
Аданнын сөөги не эди?
Айдып берзең, билерге.

Сууларды көп кечерге,
Сурагымды тындазан.
Аймаганча жүрерге,
Адын керек – адазан!

Тура түжүп уйалба,
Туулар көрбөс – туманда.
Коп эрмектен коркыба,
Кобылар укпас – уйкуда...

АРБЫНЫШ

Беретен жүстүк-белегин
Беречи болуп – бербеген.
Кечүге кызыл энгирде
Келечи болуп – келбеген.

Онбос сары чамчамды
Ойто кийип аларым.
Омок-седен уулдарла
Ойынга мен барарым.

Өчөшкөндө барала,
Өскө кысла ойноорым.
Колынан оны алала,
Кожондоп мен соотоорым.

Бие болзо, биеңи
Билинбей мен теберим.
Жеектеген омок үүрөң мен,
Женерим ле женерим.

Буруунды сен алынып,
Бурылып келзең, көрбөзим.
«Кожо ойнойлык» деп айтсан,
Колымды мен бербезим.

Беретен жүстүк-белегин
Берзен де, мен кийбезим.
Кечүгө кызыл энгирде
Келзен де, мен келбезим.

СЕГЕ

Чала эмеш кемзинип,
Чачыгды не өрөдин?
Айдар сөзин айдынбай,
Айга незин көрөдин?

Сүмер туулу Алтайда
Сүүгеним жаңгыс сен эдин.
Салымым сенин колында,
Санаамда жаңгыс сен эдин.

Көбүктү түрген сууларды
Көрбөй лө мен кечедим.
Эш неменен айабай,
Эжигинге келедим.

Кожонду кеен жүрүмгө
Кожо жүре берелик.
Жаан, элбек жүрүмде
Жакшы керек эделик!

Алаатып не санандын,
Аланзып турун эмеш пе?
Бүдүжинг не кубулат,
Бүтпей турун эмеш пе?

Чала эмеш кемзинип,
Чачыгды не өрөдин?
Ай туулардан ажа берт,
Айга незин көрөдин?

КҮЛҮМЗИРЕНИП ӨТКӨН КЫСКА

Күлүмзиренип өткөн көөркийек
Күүнимди кожо апарды.
Кайра ойто бурылып,
Кийнинен узак аярдым.

Адын онын билбегем...
Араайын неге каткырган?
Кару көстү көөркийге
Канайып мен жаргам?

Жүзи эрү көөркийек
Жүрегимди сести не?
Жүреги ару көөркийек
Жүрүмимди билди не?

Араайынан айдадым.
«Коркышту эрте келдим бе?» – деп,
Колымда часты көрөдим.
Жүрүмди шүүжип ийеле,
Жүрегине өдөдим.
Политика жанынан
Болгобой айдып ийедим...
«Көрөтөн ижим көп...» – дейле,
Көндүрө чыга берем.
«Сагыжы калың эмтир» – деп,
Санаазы жедер болор бо...
«Күлүк бүткөн уул» – дейле,
Күүни жедер болор бо...
Жаңыдан алган сопокты
Жалтырадып аладым.
Көк чекпенди кийеле,
Көөркийиме барадым...

КӨЗНӨГИНГ АЛДЫНА

Көзнөгүм алдына жодра болзом,
Жайканар эдим жаскы эзинге.
«Сүүп жадым» – деп, бүрлерим өткүрө
Шуулаар эдим сенин үстинге.
Салкын соксо, шылтактанып,
Кучактаар эдим апагаш мойныгды.
Бүрлеримле жажытту шымыранып,

Салбас эдим койу чачыгды.
Кайран үүрө, сенин алдыга
Как агаш болор күүним жок.
Жодразы жоктон жаныга
Келетен сүмөм бар, та жок?..

СЫР ОЙЫНДА КЫСТАРГА

Сыр ойында кыстарга
Кожулып не кирбейдин?
Карлу бийик тууларга
Үшкүрип не көрдин?
Карачкы түндий көстөринг
Суркурабайт каткыга.
Жарыжып түшкөн чачтарын
Согулбас кайтты курлаанга?
Колго кирген кушкаштый,
Жүрегин амыр бербейт пе?
Керексибей, сүүгенин
Тееркеп өдө берди бе?
Өткөн болзо, баргай ла,
Оны сүүри албан ба?
Чындык нөкөр табылар,
Чын жүрегин ачылар.
Ойто бурыл ойынга!
Ойно, каткыр, кожондо!
Кожула берген жыргалга

Ўўр ўўрелер ортодо.
Жўрегингин кожонгы
Эдиски болуп жангыланзын.
Омок каткын эбире
Очўшкўндў жайылызын!

ПИСЬМО

Бижелеген буквалу
Письмонды мен кычырдым.
Кырып салган сўзинди
Кычырып болбой, ачындым.
Айдылбаган сўзинди
Айт болбодын эмеш пе?
Жарталбаган санаанды
Жажырып койдын эмеш пе?
Кыйналзын деп шўўнеле,
Кырып салдын эмеш пе?
Чертенип айткан сўстўрди
Чернилала не кырап?
Санааны айдып ийеле,
Сабарла ойто не жыжар?
Толголышкан санааны
Тоолой канай чечейин?
Канча сурак тўймеди,
Каруузын не деп чийейин?

КАТАП ЛА ЖЫГЫЛДЫМ, ЫЙЛАБА, ЭНЕМ

Катап ла жыгылдым, ыйлаба, энем,
Кату жолдордон качпаган эдим.
Кару сўзинди айт, угайын.
Кайран энем,
Канайып турайын?
Жымжак жолды талдабаган эдим,
Жыгыларым деп билбеген эдим.
Кўстин жажын не урайын?
Кўўркий энем,
Канайып турайын?
Тўрўл тууларым туманды ўткўре,
Тўўлўр чилеп, жўргўлей бердилер...
Ўйлўр ўдўт араайын, араайын!
Кайран энем,
Канайып турайын?
Кичинекте шыркалу тиземди таңгала,
Килеп, ўрў тургузып алатан.
Эмди менин жўрегим шыркалу.
Энем, энем!
Канайып турайын?
Жаанап алала, жыгыларым деп,
Жажына, байла, сеспеген болорын.
Эмискен энем!
Канайып турайын?

Табышту жүреле, ташка илинип,
Такып ла жерге мен жыгылдым.
Кажайган чачынды канайып көрөйин?
Кайран энем!
Канайып турайын?
Төгүни-чыны төгүлген жериме
Төмөн көрөлө, канайып барайын?
Каруузын жангыс мен айдайын!
Кару энем!
Канайып турайын?..
Алкышту сөзөөрди угатан болзом,
Антеи чилеп, мен турар эдим.
Кату-жымжак
Жолдорды ылгабай,
Катап ла ичкери
Мен барар эдим!

А К Т У С ӨС

Саң башка сен, көөркийек,
Санаанда сен арлык-берлик.
Айандар кечире, сындарды одыра
Айдын түнде атана берелик.
Кара плащынды жылуулай топчылап,
Кара көзине туйкайын көрөйин.
Алты струнду гитараны алып,

Амадуум сеге кожондоп берейин.
Кереес сөстөр көксиме бадышпайт,
Кей сөстөрдү кедери тайайын.
Өткүн струндар онтузы өткүрө
Өткөн жүрүмим мен сеге айдайын...
Бу мындый ла жайда, бу мындый түнде
Килемкей жүректү романтик болгом.
Жүрүмим жеңил, жаркынду өткөн,
Жүрегиме дезе поэзия толгон.
Жарымдай менин табышту жүрүмим
Жарык отторлу залдарда өткөн.
Же буланат өлөңдү жериме эригип,
Бу бойыңа жаантайын бүткөм.
Меге кару нажыларым да бар.
Мени жыккан оштүлөр де болгон...
Адымды жамандап, улус та айткан,
Айлымды ээлеп, нажылар да конгон.
Мендебей, сөзимди жетире угала,
Мени каарып, сен айтпа бүгүн.
Куру кижини болбогон эдим,
Кунукпа, үүрем, онызы – төгүн.
Ай жолыла атана берелик,
Бу жорыкты мен көп санангам.
Жай да келзе, кыш та түшсе,
Жангыс ла сени, сени сакыгам.

Алтайдын түбиле айланып жүреле,
 Адыңды адап, мен көп эриккем.
 Тымыкта айткан ончо сөстөрүм,
 Тыны жок немедий, кайдайын, экем!
 Эң ле кару сөстөрди талдазам,
 Эски немедий, кайдайын, үүрем!
 Седен бойым жарыкка келеле,
 Сени сүүбесте, мен не жүргем?
 Мақка кирген кеен чырайлу
 Мадонна меге не керектү?
 Маанымда жаңыс сен јуралган,
 Јеримнин кызы, сен јалакај жүректү.
 Јас јажарза – сакыганым ла сен.
 Јай башталза – јыргалым болодын.
 Күс келгенде – эриккеним ле сен.
 Кыш түшкенде – ижемјим болодын.
 Јүрүмнин јолын мантадып өдөргө,
 Јүгүрүк аттарды мен бүгүн јеккем.
 Копту жүрүмнен коркыбай, экү
 Кожо мантадып жүре берелик.
 Эрјине аттар јалыла јайкап,
 Эжигин алдына бир токтогой.
 Элес эдип атана берзебис,
 Элибис килеп, бойысты јоктогой...

САЛЫМЫ БАШКА КАЙРАН КЫС

Салымы башка кайран кыс,
 Санаама не јарадын?
 Јүзи јараш омок кыс,
 Јүрегиме не бастын?
 Адарунын уйазындый,
 Јүрегим чек күүлеп јат.
 Адарудый санаалар
 Јүрегимди чагып јат.
 Күстий серүүн санаамды
 Күйбүредип түйметтин,
 Тоқыналу санаамды
 Тоскырып сен учурдын.
 Браак ичкери јалакај,
 Брысту амаду көрүнди.
 Күмүш-алтын санаалар
 Күр-көксиме чалыды.
 Онојдо сен, кайран кыс,
 Ойын-кокыр эттин бе?
 Шорлоп жүрер бойымды
 Шоктойын деп жүрүн бе?
 Амыр-тымык бойымды
 Алаңзыдып канайттын?
 Салымы башка кайран кыс,
 Санаама не јарадын?

Ортобыста јер ыраак,
Оны, көөркий, не дейзин!
Јаңгыс санаам јанынга
Јажыркап барат, не дейзин!

Санаам, калак, унчукпас,
Санаам сени айланат.
Јүрегим куштый сыйтылдап,
Араай эдип отурат.

Качан јылу јас келер,
Качан куштар учкай не?
Күнет, тымык јеринге
Күүк качан эткей не?

Калың карлу кырларды
Канчазын көрүп турайын.
Сеге једерге турганым
Сүрекей-сүрекей, кайдайын.

АЧЫНБА

Кезикте сен сүрекей кару,
Кемнинг эжи болорын,
Терен шингдеп отурап
Төп санаалу нөкөрим?

Кару эжим сен болзон,
Кандый журтап јадарыс?
Кеен, сүрлү јылдарды,
Көөркий, кожо өдөрис.

Је айткан санаамды
Јектеп, меге ачынба.
Ол санаага једерге,
О, ыраак... Ачынба.

ЭНЕ

Энемди мен иштең сакыйдым,
Эбире көрүп, селт тындайдым:
Байла, үнин мен угарым,
Базыдын да чын таныырым.
Јүзи меге јарт көрүнөт,
Јүрегим де тың экчелет.
Эжикти ачып киргенде ле,
Эбире көрүп ийгенде ле,
Айылдын ичи јарый түжет,
Амыр, јайым боло берет.
Көөркий энем јенгил базат,
Көзнөк јунат, казан азат.
Эрке көргөн көзи ару,
Эрмек-сөзи эптү, кару.
Баш сыймаган колы – јаркын,

Базып жүрген бойы – алтын.
Ай-күн тийген ак-жарык,
Ак-чек билижип алалык:
Эрјине болгон энеме сен
Эзин-салкын тийдирбезен.
Кажайып јааган карлар, ондогор:
Кара чачына, калак, конбогор.
Казыр суулар, таш көчкөлөр,
Калак, алдын слер кечпегер.
Јаш чечектер, алтын агаштар,
Јаан јолында јайканышкар.
Ајарынкай энем, элен-чакка
Ак санаамнанг менинг чыкпа.
Энем – эркин ийде-күчим,
Эт-канымда күйген сүүнчим!

Борис Укачин

Ой, көөркийим, эжим,
Эки көзине көргөмдө, —
Эки жылдыстынг ыраак кожоңы.
Чачынга сенинг көргөмдө, —
Чакпынду учардынг кожоңы.

Ой, көөркийим, эжим,
Одус эки ак тижин —
Апагаш кардынг јанары.
Тымый түшкен ак төжинг —
Тымык суунынг јаркыны...

Ой, көөркийим, эжим,
Сүүштинг агару јүзінде —
Сүмердег түшкен сүт-салкын.
Сүүштинг кажы ла сөзінде
Сүме эмес, сүр, салым!

Сенинг кап-кара чачын кайда,
Кайда тармалу эриндеринг?..
Сенинг коп-коо буттарынг кайда,
Кайда тыгыску эмчектеринг?..

Жиит тужыска кунукпазым, —
Жиилектен тату жиргилдин тужыс.
«Кайттыбыс!» деп кайкабазым,
Капшыяа эмди карып калдыбыс.

Оромдордын кыймырты
Ойто болбос немедий.
Түннин аалга шымырты
Түгенбес узун ырыстый.

Эди-канын селиреп,
Уйуктап жадын жанымда.
Көзнөгистен соныркап,
Ай шыгалайт жаныста.

Жүрегин сенин «тип» ле «тип»,
Бажымды төжинге саладым.
Көк айапта сыйтылдап,
Кучкаш учат – угадым.

Куулгазын кучкаш үнинен
Сүүш сүүнчизин сезедим.
Уйалбас айдын көзинен
Көзнөкти бөктөйдим.

СҮҮШ

Жүс кураган ортозында
Сок жаңыс алтын кураган – сен.
Жүс өзөктин ортозында
Сок жаңыс тынду суучак – сен.

Жүс чечектин ортозында
Жүрегимнен өскөн чечек – сен.
Жүс чөрчөктин ортозында
Куулгазын жаңыс чөрчөк – сен.

Жүс чечектин ортозында
Очогымда күйген от – сен.
Жүс короннын ортозында
Эң жеткерлү корон – сен.

О, менин сүүжим –
От-канатту кучкажым!

МЕНИ СҮҮГЕН КЕЛИНГЕ

Мени сүүген келин жашта,
Меестен түшкен кутук суудый.
Арудаң ару ла капшуун эди...
Мени сүүген келин жашта,

Кем де билбес кутус кучкаштый,
Куйулып учар куулгазын эди...

Онон бастыра ырызын, сүүнчизин,
Ончо бар ачузын, сүүжин
Ол сананбай, меге берген.

Јүрегинен өскөн өнгүре чечекти
«Ўзер болзон, үс! – деп јөпсинген. –
Канымла кожо камылган одымды
Канайдар болзон, канайт!» –
деп айткан.

Мени сүүген көөркий келин
Чамчамды јунат, чай азат.
Керек дезе кезик арада
Мени сүүген көөркий келин
Суу жылыдып, будым да јунат.

Јастырып, јүрүмде јаман этсем,
Јараш күүниле сүүгеним јажырат.
Уур јолымда јакшыга јетсем,
Улус көрзин деп, туура турат...

Мени сүүген келиннин јүзінде,
Мен бурулу, чырыйат чырыштар.
Мени сүүген келиннин чачында,

Мен бурулу, кажайат кылдар.

...Уулдарым өзөт. Очогыс чокту.
Сүүгеним сүүнет – көкси ойлу.
А мен ойто ло ыраак јорыкта,
Јараш ла өскө келиндер јолымда...

ЭНЕНИН ЈҮРЕГИ КЕРЕГИДЕ ЭРИКЧЕЛДИНГ ЛЕ СҮҮШТИНГ КОЖОНҒЫ

Энем јокко баштапкы кыш
Сүрекей соок.
Кайда ла отур,
Кажы ла каткы,
Кажы ла кокыр
Өчөлгөн кептү меге билдирет.
Энем јокко јүрегим
Јүрек эмес – болчок эт!

Айландыра алан-ачык,
Ўйге кир, тышкары чык, –
Ак-јарыктын алдыла
Јангыскан барып јаткамдый.
Соок айдын алдында

Бөрүги жок арткамдый.
Энем жокко баштапкы кыш
Сүрекей соок.

Эненг карыйла, жымыртка чылап,
Ары-бери тоолонып та жатса,
Эненг оорыйла, түн чилеп,
Эки көстөнг астыгып та калза,
...Кыйа көрбө эненди.
Качан бирде, уулчагым,
Качан бирде, нөкөрим,
Каргаарың сен бойыңды!
Мен энемди жылыйттым,
Мен сеге жартайдым:
Энеденг өскө эне жок,
Элиңненг өскө эл жок!

Ойто ло катап үйимле чуугыштым,
Ойлу көстөрдинг жажын агыстым.
Учуры жок сөстөрди та не айткам,
Уулдарымнан да уйалбас мен
кайткам?

Карыганча ла күнүркеп жүрер,
Калак ла де, мен кандый эр?

Жылдарла кожо үйимди там
баалайдым,
Жылдарла кожо эжимди эркелеп
байлайдым.

Сүүбеген болзом, күнүркебес те эдим,
Сүүштинг өртинге күйбес те эдим.
Бурулу эмезим, энем, канайдар?
Сүүш бурулу, энем, адылбагар!

Жаңгыс менин энем эмес,
Көп энелер жүрүмнен ыраган.
Же өскө өлүмди кижиге билбес,
Өскө жүрөк ого сыктаган...

Жакшы кижиге – жажына сүүнчиге,
Жажына сүүнчиге – күн ле жылдыстар.
Очокто от, турада үспекчин –
Ончозы жүзингди, күүниңгди жылыдар.

Эне, мен слерди жылыйттып,
Эм жаңгы ла онгододым өлүмниңг
ачузын.

Качан бир уулдарым мени жылыйттып,
Катыстың шыразын ондобой
кайтсын...

Александр Ередеев

ЭНЕЙИМ

Эки колы эркелү,
Эки көзи каткылу,
Жаантайын жалакай,
Жажына жаражай.

Энейим, энейим
Жаантайын жалакай.
Энейим, энейим –
Жажына жаражай!

Аскан ажы амтанду,
Айткан сөзи быйанду.
Жаңгарлаза – кабай,
Жайканза ол араай.

Энейим, энейим
Жаңгарлаза – кабай.
Энейим, энейим –
Жажына жаражай!

◆◆◆

«Энем» деген сөсти уксам,
Эт-жүрегимде кеен жаркын.

Кажы ла тилле ол айдылза,
Каныма тамат жылу чогы.

БЕЛЕК

Жылдыстарды тизеле,
Жинжи эдип берейин.
Сары айды тудала,
Сырга сулап берейин.

Солонгыны чечеле,
Сеге курчап ийейин.
Чаңкыр чечек үзеле,
Чачынга тагып салайын.

Буурзап берген белекти
Буурайганча эдин жүр.
Ак санаалу бүткөн деп,
Аймаганча санан жүр.

◆◆◆

Кара көстү көөркийим,
Коркышту мен эриктим.
Кайран менин сүүгеним,
Каруузын берзең, билейин.

Сенен ыраак жүргемде,
Санаамнаг чыкпас, кайттыг не?
Жолугып ла келгемде,
Жүрегим сыстайт, кайтты не?

Мун сөстинг ичинде
Мөнүн сүрлү сөзинг бар.
Оны уксам, көксимде
Оруум түрген жазылар.

КӨЗНӨКТӨ ОТ

Уйуктап калтыр журтым,
Унчугышпайт тууларым.
Көзнөктө үспекчин чылабай,
Көбөлөк чылап талбандайт.

Оройтыган да болзом,
Ол чөкөбөй сакыган.
Элбес эткен таныш сом
Эжим эмтир, таныгам.

Карузыган бийик күүн
Кандый эрке билдирди.
Көксимдеги жазу күүм
Көөркийге ле ол эди.

Жылый түшти жүрегим,
Жыбар соогын сеспейдим.
Сакып жат,
Сакып жат,
Санаам таңдый кажайат.

Паслей Самык

ЭНГ КАРУ КИЖИГЕ

Сенин аруун – менин коруум,
Сен меге – кижининг кеми,
Јүрегимнинг эми,
Јүрүмнинг теңизинде мени
Чебер кечирген кеме.

ГОРНО-АЛТАЙСКТЫН
ДЖОКОНДАЗЫ

Сен оромло араай барганда,
Кей сени эбире чечектей бергендий.
Сенин кемзинчек јенгил кыймыгын
Мелодиялар бололо, эдип
арткандый.
Сен уйалчак күлүмзиренип ийзен,
Јаш балагадый – кизи сеге
карузыыр.
Тидинип-тидинбей каруу бергенде,
Килеп сеге јүрегин јимиреер.
Горно-Алтайсктын јажыл
оромдорына
Сен кайдан келген, кудайлык
ангел?

Рафаэльдин портреттеринен бе?
Джоконданын мөңкү сүнези бе
сен?

Сен кем де болзон, је сенин
јаражын
Көргөн кижини ырысту эдет.
Көззөгөн улуска беш те минутка
Кереес јүрүмнинг кеенин эзедет.
Сен кем де болзон, је сенин
ырызын

Сенин јаражынга турар болзын.
Јүректер сыстаткан агару керсүүн
Јалакай, чебер колдорго келишсин.

ЧЕЙНЕ ДЕП АТТУ КЫСКА

Чейне, сенин адынды
Кайда мен уккам?
Айса мөштү арттарда
Тумантык ыраак көлдөрдөн
Турна меге кыйгырган?
Айса күски аштардын
Ўстиле агарып кайыган
Агуна меге шымыраган?

Чейне, сен кемзинзен,
Чырайын – кеен чейне.

Ойто меге көрүнзег,
Сен – ырызым ине.
Чейне,
Алтайдын эн жараш кызы – Чейне.
Катап туштабас
Сен кайда барган?
Кару меге бербес
Сен кайда жылыган?
Ажулардан кыйгырадым:
Кел бери, Чейне!
Удура жаңыс ла жаңылга:
Чейне! Чейне! Чейне!
Чейне, сенин адынды
Кайда мен уккам?
Айса сен – куулгазын?
Көрүлбес кайткан, Чейне?

◆◆◆

Кажы ла кыста –
Джоконданын күлүмжизи.
Кажы ла агашта –
Айдылбаган симфония.
Кажы ла жылдыста –
Имдеп турган жажыт.

АЙДЫН ТҮНДЕ

Кандый жараш жай!
Теректер үстиле
Ай кайкалайт.
Майманын суузы
Шылырайт жалакай.
Суу жараттай
Тураак араай,
Керсү көстү жаражай.
Ай, күмүштиг,
Үстисте сыгырагай,
Унчукпас теректер
Жажыдыс коругай.
Бис эжүнинг жүректе
Бу айдын энирде
Сүүш айдынгай,
Керсү көстү жаражай.

Мен сеге туштаарга,
Жер үстине бүтпей.
Сеге сүүжим айдарга,
Жер үстине бүтпей,
Кеен жаражай,
Керсү көстү жаражай.
Кожо жолго кыгчырзам,
Барарын ба, көөркий?

Колдорым берзем,
Тударын ба, көөркий?
Көстөн көскө көрүжип,
Кереезим айтсам,
Угарын ба, көөркий,
Тындаарын ба, көөркий?
Сүүш деп сүүнчи
Жаңгыс берилген.
Сүүш деп ырысты
Жаңгыска берген.

Мен сеге жүрегим
Сыйлайдым, жаражай,
Керсү көстү жаражай,
Кеен жаражай.
Ай бистин үстистен
Ырызыс карагай.
Унчукпас теректер
Тымыкты коругай.
Жер үстинде сүүш
Мөңкүлик жазагай.
Айдында сүүгендер
Бой-бойын табышкай.
Кайран ырызым –
Кару жаражай,
Керсү көстү жаражай,
Кереес жаражай.

Кару менин карган эjem,
Жолукпаганым удай берди.
Кайран сүринг улай эм
Жүрегимде сыстап жүрү.

Жаш тужымнын бажында,
Жаламадый, ару сен.
Жаандап келген сонгында,
Жаркынымдый, баалу сен.

Аржан суудый, алтай куучын
Тындап калатам, суузын канып.
Албатымнын алды-кийнин
Сананып калтам, от жарыдып.

Керектү, алтын сөзингди
Кереестейин деп чертенгем.
Чеп-чек, ару күүнингди
Чеберлейин деп кичеенгем.

Айланайын, кайран көөркийим!
Кезикте мен сеге өчөш эмтирим,

Je алтын күндердин адынан ээрейин, Жама-
нымды таштап көргин.

Айланайын, кайран көөркийим!
Кезикте мен сеге соок эмтирим,
Je алтын күндердин адынан ээрейин, Жама-
нымды таштап көргин.

Айланайын, кайран көөркийим!
Кезикте чөөчөйчи, ачынчак болгом,
Je алтын күндердин адынан ээрейин, Жама-
нымды таштайтан болзон.

СЕН КЕМ?

Эрдинде јобош каткылу,
Ээлгир, јымжак базытту,
Салымды айдып тургандый,
Санаалу, эрке көстөрлү
Сен кем, экем?

Айдып ийген сөзиме
Аланзулу каткырган,
Кабактарын јеп-јенгил
Кайкаганду көдүрген
Сен кем, экем?

Јүрекке ижемји кўйдүрип,
Јүзүн ле сагыш эбелтип,
Јолдо меге туштаган,
Јажытту сурак арттырган
Сен кем, экем?

◆◆◆

Өлтүр мени, өзө мени:
Өткөн сүүшти ундып койгом.
Өчкөн оттын кўлине
Өскө чечек өскүрип койгом.

◆◆◆

Сен кажы алтайдан, кажы таладан?
Сендий жарашты јүрүмимде көрбөгөм.
Јуралгандый кеен, јукачак чырайыңа
Јууктай базарга канай тидингем...

Сен, бу јаскы эртен турадый, ару ла сүрлү,
Сен, бу чыгыш јаткан күндий, жаркынду ла
бийик.
Мен, күски энгирдий, серүүн ле күлзү,
Мен, ажып јаткан күндий, јабыс ла өчөмик.

СЕНИҢ КӨЛӨТКӨҢ

Кулады ичинде койу түн,
Куйунду салкын ыжыкта.
Эбире кырлар көк-мөнүн,
Эрмеги жок тымыкта.

Оромло базып отурым,
Одын жарыйт туранда.
Көзнөк бөзи ажыра
Көлөткөң иле турганда.

Колыңда сенин жаш бала,
Кожондоп оны жайкайдын.
Эмчек сүтле эмизип,
Эркеледип турадын.

Бууры башка болзо до,
Бурузы жок жаш бала.
Жастыранды жажырбай,
Жаандаза ого айдып бер.

Узун жолдон бурылып,
Туштайын деп мен келдим.
Удура сен чыкпадын,
Ончозын ого айдып бер.

Оромло базып отурым,
Одын күйбейт туранда.
Сени санап жүреле,
Оройтып калдым жажына...

Жоргой Кыдыев

ЖҮРЕ БЕРГЕН КАРА КӨСТӨРГӨ

Жүре берген кара көстөргө
Жүрегим оорып, эмдиге сыстайт.
Каткылу көстөрдин кару көрүжи
Канча жылдарга эм ундылбайт.
Ол көстөрдө сүүш жалтыраган,
Кара түбинде каткы толгон.
Чолмон болгон чогында
Күн жаркыны чалыган.
Көгөргөн көк чанкырлыкка
Көмүлө бердим, кара көстөр.
Чалын болуп жалбыракта
Суркурап калдым, кару көстөр.

АЛТАЙ КЫСТАР БАРАДАТ

Ак жалаңла түниле
Алтай кыстар жорткылайт.
Уйкулу кобылар үстиле
Узун кожонгы жыңырайт.

Кара жымжак торкодый,
Кандый жараш чачтары.

Чырайы жаскы маралдый,
Чөрчөк жеринин кыстары.

Эрмегинде олордын эрке үн,
Эриндеринде жука каткылар.
Чачтары, торт ло кара түн,
Көстөринде жылу тымыктар.

ЭНГИРДЕ ЖАРАТТА

Жаскы чанкыр энгирде
Жаратта экү турганыс.
Көлдө айдын жаркынын
Көк толкунан көргөнис.

Көбөлөктый жеңил санаалар
Көгүске түжүп конгылаган.
Ару сүүштин жымырты
Араай-араай томулган.

Айланып-айланып көбүктөр
Алдыбыста жарылган.
Тымык үргүде теректер
Тындагылап тургулаган.

СЕНИ АДАП...

Бараткан тартышту жолымда
Болбой калып жобозом,
Ташка будым кыйдыртап,
Тайак таппай ыйлазам,
Сени жоктоп санаарым.

Амадуума једип сүүнзем,
БҮрызымды кучактай алзам,
Ойын-коотту најыларла
Сүүнип, каткырып жүрзем,
Сени кайда деп жоктоорым.

Ажулу-кечүлү бу жүрүмде,
Айас та, булутту да өйлөрдө,
Бүдүрилетен жолдордо
Сен меге иженчи бол,
Сен менин кудайым бол.

Аба-јыштын ортозына
Азып-јылыып калзам,
Караңууй түнге бастырып,
От одырып жылынзам,
Сени кел деп алкаарым.

ЎЙ КИЖИНИНГ ЧЫН ЈАРАЖЫ
КЕРЕГИНДЕ

Уулдар айдыжат:
«Ўйинг жараш эмес.
Сен оны, айла,
Кайдан алган?»
О, көөркийлер,
Жарашты ла јаманды билбес
Омогы жок мени
Таптаар кайдан?
Ўй кижининг жаражы
Чырайында эмес.
Јалакай жүрек кылыгыла
Ўй кижери кереес.
Калык ортозынан
Алган эш
Канайып меге
Жараш болбоды эмеш.

◆◆◆

Көстөрингле,
Көрүжингле
Кайкамчылу кыс эмтиринг.

Жаражынгла,
Жаң-кылыгынгла
Жииттер кайкадар эштирин.

Базыдынгла,
Жаңгарынгла
Бастыра бойын кайкамчылу.

Бистерден
Сенен
Кем де айрылбас күүндү.

Кемис ле
Сеге
Күүнин айдар күүндү.

Айтсан,
Удатпазан,
Кемиске сен күүндү?

КҮҮНЗЕЙДИМ

Суркурап жайылган чачыңа
Сабарларым эрке ууланды.
Солонгы сүрлү чырайыңа
Сүүнип, чырайым жууктады.
Коо сенин сыныңды

Кыр салкыны кыйытпазын.
Күн жаркынду салымыңды
Кара санаа каралатпазын.
Күйүп турган көстөрүн
Куйулган жаашка чөңбөзүн.
Чоктый, изү эриндерин
Шокко түжүп өчпөзүн.
Эди-канында эне сүттин
Элезин жараш жыды артсын.
Көгөрип түшкөн өзөктин
Көк таңдагы сени жарытсын.
Жобош, жалакай кылыгыңды
Жоткон куйып кубултпазын.
Жондо жакшы адыңды
Жоболду сөскө салбазын...
Суркурап түшкөн чачыңды
Сыймап, сени эркелейдим.
Солонгы сүрлү чырайыңды
Оңбозын деп күүнзейдим.

Валя,
Сен менин
Жиит тужым.
Сен эмди
Кайда?

Кандый өзөктө?
Кандый кырларда?
Кемнин ырызы болдын,
Јиит тужым?

Валя,
Сен менин
Ырысту ойим.
Салымын сенин
Ырысту ба?

Кемнин жүрүмине
Тагдак болдын?
Кайда,
Валя,
Сен јиит тужым...
Ырысту ойим?

Парата эжигин мен эмди
На ачайын, не ачайын.
Ырысту өткөн жүрүмди
Ыраагынан санан жүрейин.

Кара көстөринди эмди
Көрүп, сүүнбес турум.

Буурга жуук сөстөрдү
Бурып албас турум.

Сен парата эжигинде
Сақып, удура чыгатаң.
Бу жыл сен энгирде
Өскөни сақып турадың.

Неге мен ол тушта
Јаш баладый болгом?
Ай ажарда, јаратта
Араай куучынды болгобоом.

Чечеги јайылган јодранын
Корбо будагын сындырбаам.
Өскө күүндү салымын
Эртеден мен таныбаам.

Парата эжигин мен эмди
Не ачайын, не ачайын.
Ырысту өткөн жүрүмди
Ырызы јок деп билейин.

СЫЙНЫМА

Јарык класска баштап ла,
Сыйным, барып сен кирдин.

Ўредўчининг айткан кажы ла
Сөзин жүрекке саладың.

Сен ончо таныктарды
Адаң, бичип үренерин.
Ўренип алзаң, жаңыны,
Жарашты жүрүмнен көрөрин.

Күнүн ле школдо күзүңги
Ўредүге, ишке кычырар.
Жүрүмди билер ол жолың
Школ бозогозынан башталар.

ЭНЕЙИМ, ЭНЕЙИМ

Эмчек сүдин эмискен
Энейим, энейим.
Эжик-төрди көргүскен
Энейим, энейим.

Элбек жолго жүргүскен
Энейим, энейим.
Элге-жонго көдүрген
Энейим, энейим.

Карып, жажың жеткежин,
Кунукпа, энейим.

Оорып, колго түшкежин,
Көрөрим, энейим.

Карыза да, карыкпас
Энейим, энейим.
Эрјинедий сок жаңыс
Энейим, энейим.

Сергей Манитов

Эненин күүни терең ле жылу,
Эненин үни – жажына жайлу.
Эне барда, кыш соок эмес,
Эне барда, эрикчел көрүнбес.
Энен коштой – тыштын жараш,
Энен кожо – ичин жараш.

СҮҮШ

Күн кырдан чыкса,
Жердин үсти
Кееленер,
Күлүмзиренер.

Көскө лө көрүнзөң,
Жүрегим,
Суудан чыгарган балыктый,
Чарчалар,
Чакталар.

Кандый ла ишти иштеп билер
Колы эптү алтай кыс.

Кажы ла уул сүүйин десе,
Сүүжин айтпас кедер кыс.

Колын сураза, бербес кыс,
Эрмек айтса, укупас кыс.
Журтта јобош уулдарга
Жүрегин бербеең бойдонг кыс.

Јолдо јошкын уулдарга
Јолын айтпаан кедер кыс.
Саң башка кылыкту кыс!
Саң башка кунукпас кыс!

КАРГАН ЭМЕГЕН

Јурттын сыраңгай учында
Кугарган болчок тура бар.
Кой терези эски тонду,
Элик бычкак өдүктү,
Чырайы өлөңдий саргарган,
Сыны сабарча кыскарган,
Сүгүнип куучын эптебес,
Солун эрмек көдүрбес
Сүгүнчи јок карган эмеген
Табыш јоктонг анда јуртайт.

А качан да ол
Эжигине ырыс толгон
Кеберкек келин болгон.

Оноң кенерте кара жылдар,
Бй-сыгытту ой келген.
Эмегеннин кару эжи,
Эки уулы жууга барган.
Журтта арткан үч балазы
Курсак жетпей торологон.
Жууга барган эжи
Ойто кайра жанбаган.
Айрылып барган эки уулы
Катап Алтайла баспаган.

Эмди карган эмеген
Кандый да жаан жыргалда,
Жакшы байрамда
Жазанып, жараш кийинбес,
Жаранганы көрүнбес.
«Балдарым жараш кийинбеен,
Жараш кийинип кайдайын – деер. –
Балдарым жыргал көрбөөн,
Жыргал көрүп кайдайын» – деер.

Караң Кошев

◆◆◆

Көөркийим, сениле коштой баскамда,
Ончо бойым жалбырап барадат.
Оноң камылып, сенин жүк ле
Кичинек жүрегин күйзе кайдат...

◆◆◆

Улустын кобын угуп, көөркийим,
Жылу көстөрингле кыйа көрбө.
Анайда ла ок сен керегинде
Эртен коптожор...
Же бүгүн мендебе.

◆◆◆

Жүрегимнин садыла өдүп барадала,
Калганчы чечектерин сеге экелдим.
Мени ондогон учун, кыш түшкелекте,
Быйаным сеге айдарга келдим.

◆◆◆

Мен сенен ыраакта, кару жаражай,
Же бисти жарыткан бир күн, бир ай.
Эх, озор куулгазын күскүлөрдий болзо!
Олордо күскүленген сенин кеберинди
Түнде де, түште де мен көр жүрөп эдим.

Je жүрегин болзын качанга аяс.
Баай-бай...

Сыгын ай ыйыңа өткөнп,
Сыктап турганча, сен уйуктап ал.
Өйлөр келер ончоны жүктенип,
Аржана жееним, аржандый бол!
Уйукта, уйукта,
Баай-бай...

Борис Самыков

Отурган эдис коштой
Бой-бойысты жылыдып.
Айдын чогы – ак күмүш,
Төгүлген эди
Чачынга түжүп.

Сананган санааны
Чыгара айдарга
Күчин жетпесте,
Бйлаган эдин
Изү жажынды да
Сеспей.

Ачынаачы болуп,
Мен деген тенек уул
Ары болгом,
Жүрегим кату кижн болуп.

Эмди болзо, экем, сени
Мекелеер эдим эркелеп.
Жаагын да жашты
Арчыыр эдим
Айдаг жажырып.

АЛТАЙ КЫСТАРГА

Кару алтай кыстарга
Кайра жанар күүним бар.
Јодро көстү көөркийге
Јолду айдар сөзим бар.

Слерден жүрүп ыраакта
Јүрегиме сыс тартты.
Айланайын, бу сүүжим
Алтай кыска тартылды.

Эрке күүлү жаңардый,
Эрү жазым јет келди.
Кара көстөр ойто ло
Катап меге эбелди.

Кару алтай кыстарга
Кайра јанып барайын.
Јодро көстү көөркийге
Јолдор өдүп келейин.

ЭСКЕ АЛ МЕНИ, КӨӨРКИЙИМ

Кар алдынан көк-таман
Калтыражып јайканза,
Јас келгенин күүктер
Јаландарга јарлаза,
Көөркийим, эске ал мени.

Кызылгаттый энирлер
Кыр бажына отурза,
Чалын түшкен јаланда
Чалгы үни шуулаза,
Көөркийим, эске ал мени.

Туман түшкен туулардан
Турна куштар ыраза,
Амыргынын сыылты
Ама-томо угулза,
Көөркийим, эске ал мени.

Агаш-ташты аралап,
Алтай јерге кыш келзе,
Јангы јылда ак карлар
Јалтыражып айланза,
Көөркийим, эске ал мени.

Јаш баланы кабайда
Јаңгар салып јайказан,
Јүрүмдеги сүүнчини
Јүрегингле ондозон,
Көөркийим, эске ал мени.

Ыраак-ыраак таладан
Ылтам келбей мен турзам,
Аланзылу санаалар
Ач-амырын тоскырза,
Көөркийим, эске ал мени.

Күн жаркынду жүрүмнен
Качан бирде ыразам,
Кара чачын кажайып,
Карыкчалга бастырзан,
Көөркийим, эске ал мени.

Өткөн өйди кезикте
Өкпөөрүп сен сананзан,
Јүрүмдеги сүүшти
«Сок жаңгыс!» деп јартазан,
Көөркийим, эске ал мени.

◆◆◆

Көзнөгинге јаш согулза,
Көөркийим, сен укпа.

Салкын ачу сыылаза,
Санаанда кунукпа.

Бүгүн мен ыраакта,
Түн киргенче сақыба.
Јаңгыс ару күүнимди
Јүрегиннен айдаба.

СҮҮШ

Мен –
Кызу турган
очоктый.

Сен –
Очокто јалбыраган
изү јалбыштый.

◆◆◆

Көпөгөш ол јалаңдар
күлүмзип јаткылайт.
Көк-таманду кобылар
јасла тынгылайт.

Аркадагы кара суу
јайым шоркырайт.
Ару кейле ол тынып,
күнге суркурайт.

Кадыннын тожын оодып,
тулаан ай келет.
Карыккан жүректерге
сүүнчи экелет.

Жаскы тулаан ай чылап,
көөркий, сен келген.
Жүрегимнин тожын оодып,
жылуун экелген.

Айланайын, көөркий кыс,
жүрегим чым этти.
Эрке жараш кеберинг
ару сыс тартты.

Көпөгөш ол жалаңдар
күлүмзип жаткылайт.
Көөрөм сүүштинг кожонгы
көксимде сыылайт...

◆◆◆

Тымыкты тымыдып,
Тындайдым түнди.
Куулгазын табыштар
Меге угулды.
Сүүндим, таныдым
Сүүжингнин шымыртын...

ӨСКӨ КИЖИГЕ КАЧА БЕРЕРИНГДЕ

Ол түнде куучыныс тындаган,
Бисле кожо жаашка көпкөн
Коо сынду кайынаш
Кургап калды жаскыда.

◆◆◆

Айла кожо алтай кыс
Эжинерге келген.
Суу оморды сыймалап,
Толкузыла эркелеткен.
Жаратта турган теректер
Оморды көрүп сүүнишкен.
Көк айастан жылдыстар
Сууга жиңи түжүрген.
Карануйда жолын бедиреп,

Кайынгга салкын табарган.
Кайынг бүри калтырап,
Кай-жанарын ойногон.
Мөңүн толкуларды оронып,
Айла кожо алтай кыс
Жакшыны, жаманды да ундып,
Араай сууда эжинген.

Уйукта, көөркий, уйукта,
Бастыразын ундып сал.
Ишти, сүүшти, мени де
Түш жеринде ундып сал.

Сүүштинг ачу сызын да,
Онын эрке сыйын да
Түш жеринде сеспезин.
Уйукта, көөркий, уйукта,
Карангуй түнди оронып.
Жылдыстар сени каруулдаар
Көзнөгинге тайанып.

Күүк ле этсе слер, эне,
Күнүн ле күнүн жолго көрөдөр.
Катталып ыраган узун ол жолдон
Уулым келер деп сакып жүредеер.

Удабай Алтайда куштар кожондоор,
Кобылар төмөн суучактар жарыжар,
Көк-таман чечектер жаска сүүнижер,
Көк сүрүжип, койлор мантажар.

Сакыбагар, эне, быжыл жаскыда.
Ээрлү адым белең чакыда.
Билбезим мен, учы жок жолдор
Кажы талага мени апарар.

Жерлер көрөргө, жолдор өдөргө,
Туулган эмезим бе бу ак-жарыкта?
Өскө алтайдын жазына сүүнерге,
Билбес калыктарла таныш болорго?

Бодобогор, эне, слерди ундыйла,
Жүрер болор деп өскө талада.
Алтайда жастың жараш чырайыла
Жаантайын болорым слердин жанаарда.

КЕБЕРКЕК БҮДҮМДҮ КЕЛИНДЕР

Кеберкек бүдүмдү, кеен санаалу,
Кеендик жүрүмдү, керсү келиндер,
Агару санаалу алтай кыстар,
Амаду күүнигер бүдүп ол тургай!

Жүрүмигер слердин жүс жылдарга
Жүзүн өңдөрлү, кебелдү ле жүргей.
Жүректен сызылган сүүжиске оморкоп,
Жүреектер жажына, үүре-желелер!

Чечеркеп айткан сөстөрис эмес,
Чечектеп жаткан жүрүмис жарангай.
Жалакай күүндү жараш келиндер,
Жажына слердин үнигер угулгай!

Тулаан айда туулган байрамла
Тулунду слерди изү уткыйдыс.
Туулу Алтай жеристе өскөн
Туланай чечектий слерди мактайдыс.

СЕНИ САКЫГАМ

Канча ла катап тураннын жанына
Караңууй түндерде сени сакыгам.
Кем де окшобогон эрке жаагыннан
Кемзинип, окшоорго узак санангам.

Чөкөбөй, катап ла мен жолойын
Чечектер бүрлерин үзүп тоологом.
Көргөн эмезин, билбес болбойын,
Көзнөгин алдында соокко до тонгом.

Көстөрим жашталып, көзнөк өткүре
Көргөм сени түнде, эркем.
Көрбөчөң болуп сен ары көндүре
База берген, мен артып эриккем.

ЖАСТЫРЫШ

Бойдонг уулдарды көкидип түниле
Бойынды садып жүрген эмезин.
Сүрүшкен уулды акту күүнигле
Сүүп жүргенин ол кайдаң билзин.

Изү окшошко жүрегин эриген,
Ырызын эмезин билбедиг сен.
Жалбыштый күйүп, бойыңды беринген,
Жаңызы эмезин отко до түшсөн.

Жүрегин жайнап, уулды үйдештин,
Женгил жүрүмин билбей кайттын.
Жендирткен бойың уятка түштин,
Женгиле көстөрүң жажырып ыйладың.

Жүрүмнүгү учурын ондоп билерге
Жүргөн бойыңа уур ла болор.
Төгүндү жүрүмдө жастырып ийгенде,
Түгөнбөс жашка аяагың толор.

Жүрүмгө түкүрип, амаду жогынан
Женгил жүрери не де эмес.
Жүрегин сыстадып, сүүжин жаныңнан
Жүрө берзе, качан да келбес.

Кайран салымың кемге де – ойын,
Каруу жок тымыкта жаражың карыкты.
Кара санаага бүткөн бойың
Кайра көрүп, жаш чечектий арттын.

АЙЛАНАЙЫН СҮҮЖИМЕ

Ак толкузын оронгон
Айланыңдын ару сүүжиге!
Көксинде чачы толголгон
Көөркийим, кирдин түжиге.

Узак келбей жүргениң
Уурладат бүгүн сынымды.
Амыры жок жүрегим
Амадап сени санады.

Учкун куштарга биригип,
Учуп келген болзон чы.
Көстөрүңдө кара кирбигин,
Көөркийим, окшогон болзом чы.

Таң адарга эмди де узак.
Таңкылап түндө эриктим.
Тамагым кургап, мен суузап,
Тынарга ачтым эжикти.

Сананзам, ачык эжиктен
Кирип келгедийин эмди ле.
Сагыжым эдиреп иженгем,
Кейди окшогон эрдимле.

Ай толкузын оронгон
Айланайын ару сүүжиге.
Көксинде чачы толголгон
Көөркийим, киреринг тўжиге.

Владимир Бабрашев

Айдатан сөзингди
Айдынбай не турун?
Анайда тышкары
Неге кычырдын?

Je не болзо, болгой ло,
Адым селт этти, –
Көөркийди тутканча,
Атка миндирдим.

Тибирттен чочып,
Ийттер үргилейт.
Көжөгөзин ачып,
Улус көргүлейт.

Je адым маргышсам,
Салкыннан да артпас.
Кем тўнде жүргенин
Улус таныбас.

«Канайып турун?» деп,
Адылба төгүне.
«Тўжедим, божот» деп,
Ченешпе тегине.

Жалаңда адымнаң
Түжүре калырым.
Сени кол бажына
Кучактап базарым.

«Сениң жүүлгегинди» деп,
Эрке айдарын.
Жажыркап бажыңды
Ийниме саларын.

База ла куру келдим, эне.
Байла, иженгенеер слер, эне:
«Уулым удабас жанып келер,
Улус көрбөгөн сый экелер».

Өскө улустың балдары жанза,
Оны-мыны экелип турар.
Торко-мандыкты кайдалык, эне,
Тоолу ойдин жазалы ундылар...

Карган үй кижидын жарган,
Көрбөөчи болуп өтпөдүм, эне.
Ақчазын жылыткан кызычак ыйлаган.
Ақчамды кысканбай бердим, эне.

Жакшым жеткен улустың алкыжы

Жөөжө болбос, билерим, эне.
Же жайналду көстөрдиг сүүнгенин көрөргө,
Кандый ырыс!..
А бис экү алдырбазыс ине.

Александр Матин

◆◆◆

Салым меге тўн сыйлаган,
Сўўштинг кабайында жайкаган.

◆◆◆

Жўре берерим карангуй тўнге,
Же артып калар жўрегим иргеенде.

◆◆◆

«Жок» деп айдала,
Эжикти
Кўрчектеп алдын кийнимнен.
Жўрегинди анайып ла
Боктўп алдын ба сўўжимнен?

◆◆◆

Амырымды жылыйттым,
Айланадым мен сени.
Же айлыг сениг боктў,
Жўрегинг дезе кўрчектў.

ТАМАРАГА

Кандый узак мен сеге
Келгем жылдар откўре.

Азып баскан жолдорым
Артты мениг кийнимде.
Ару сўўжинг баалабай,
Ачу сеге жетиргем.
Чындык болуп албагам,
Сўрлў, жараш сўстўрди
Сеге, кўоркийим, айтпагам.
Тенгериден жылдысты
Алып сеге сыйлабаам.
Бўгўн сенен ыраакта
Эригедим сўўжинге.
Жўрегимде сакылта
Кычырадым тўжиме.
Кандый узак мен сеге
Келгем жылдар откўре.
Сакып алдын ба, кўоркийим?
Жўре бердинг бе тескери?
Сўўжимнинг изў жалбыжын
Сыйлаарга мен кўўнзейдим.
Узун жылдар откўре
Сеге бўгўн мендейдим.

◆◆◆

Жылдыска сени тўнгеилеер дезем,
Жедерге ого сўрекей ыраак.
Чечекке сени тўнгеилеер дезем,
Жаска жетире андый узак.

Күнге сени түңгейлеер дезем,
Эңирлер сайын таштап барарын.
Айга сени түңгейлеер дезем,
Тышкары соокко тонгып турарын.
Коо кайыңга түңгейлеер дезем,
Күс ле келзе, какталып каларын.
Кеткин кушка түңгейлеер дезем,
Jүрегиме уйа тартып артпазын.
Өскө улуска түңгейлеер дезем,
Сени жакшы, жазап билбезим.
Онын да учун сеге тартылып,
Кожо болорго, сүре күүнзейдим.

Jүс келинге эмес, жүк сеге
Jүрегимди сыйлайын.
Жараш, чүмдү сөстөрдү
Сеге, көөркий, айдайын.
Караңуй түнде айлыңга
Туйказынан келейин.
Табыш жоктон, араайын
Эжигинди ачайын.
Уткып чыккан бойыңды
Чебер өрө көдүрүп,
Сүүштен бажым айланып,
Орыныңга салайын.
Эдинди сенин кийимнен

Ээчий-деечий айрыйын.
Эриндеринге жапшынып,
Эркеледип окшойын.
Jымжак, ару чачыңды
Сабарыма оройын.
Ўстинге сенин эңчейип,
Төжинди араай сыймайын.
Сүүштин жарык бу түни
Узак-узак улалзын.
Эки эт-кан биригип,
Чылаарын бүгүн билбезин.
Айдылбаган сөстөрүн
Эки жүрек айдышсын.
Кем де билбес жолдорун
Бой-бойына табышсын.
Ак толуны жеткен ай
Сүүжибисти корузын.
Бисле кожо ол сүүнип,
Тенгеринен барбазын.
Куулгазынду бу түжим
Капшай бүтсин жүрүмде.
Кайкамчылу жолдыктар
Туулзын менин көксимде.
Элес эткен жүрүмде
Сүүштин түни сый болзын.
Jүре берзеес, кийнистен
Эске алынып, ай артсын.

Николай Юлуков

ЖАНҢЫС СЕГЕ

Жер эбирген изү күндий сүүжим –
Жангыс сеге.
Жүрегимнен чыккан үлгер сөзим –
Жангыс сеге.

Иш бүдүрген колымнын ийдези –
Жангыс сеге.
Эрген келетен жүрүмнин једими –
Жангыс сеге.

Ак-жарыкта ончо байлыгым –
Жангыс сеге.
Брызым, амадуум –
Жангыс сенде.

КӨӨРКҢИЙИМ

Жайылган чачын кап-кара,
Ай карыккан түндий.
Көргөн көзинг саң башка,
Түби көрүлбес тамыдый.

Ээлгир, эптү коо сынын,
Жаратта өскөн кайыңдый.
Ээрү жараш чырайын,
Жаланда өскөн чечектий.

Айткан сөзинг – чечен ок,
Жүрегимди шыркалаган.
Эткен ижинг – јаан јозок,
Албаты-јондо јарлалган.

КОШТОЙ ОТУРГАЙ БЕДИН?

Јиит тужымнын сүүген кызы,
Сүгүнер бедин јолыгып жүрзем?
Ачык-жарык куучын айтсам,
Акту жүрегинг согулгай беდი?

Изү оттый јалбырап,
Өчкөн сүүшти эзеткей бедин?
Јажыл јайдын жараш күнинде
Јангарлап коштой отургай бедин?

◆◆◆

Сен – от, мен – јалбыш,
Очок ортодо јаркынду күйели.
Сен – түш, мен – түн,

Тала айланып жүрели.
Мен – сары ай, сен – кызыл күн,
Галактика түбинен жардалы.

Өйлөп, кемјип берген жүрүмде,
От-жалбышту канчын-јиит тужыста
Ненин учун туштабаган меге?
Айас түштерде,
Алтын тандакта,
Бозом энгирде,
Чубажып өткөн жылдарда
Жолдорыс бистинг не бирикпеген?

ТОЛКУНАЙ

Адын сенин Толкунай,
Алкы бойын жалакай.
Албатынын ортодо
Адын сенин угулгай.

Чанкыр тандак алдына
Чачын сенин жайылгай,
Женгил эмес жүрүмде
Жүрегин сенин сүүнгеј.

Качан-качан артабай,
Артсаң сен, жаражай.
Тамырланып күн чыкса,
Көзинг чогы чачылгай,
Күлүмјинге күйүнип,
Түмен жылдыс өртөлгөј.

ЖАНЫНГА ЖҮРЕЙИН

Көзимнинг одыла жарыдып,
Жерлик чечектер сеге сыйлайын.
Аржан суудый, быйанду сөстөрлө
Оорый берзенг, сени жазайын.

Учар суудый шуулаган
Эркелештү куучын баштайын.
Акту бойымды кыйнаган
Сүүштинг сөзин айдайын.

Күр-көксимде согулган
Кызу жүрегим сыйлайын.
Ырыста да, ачуда да
Сенин жанында жүрейин.

КАЛГАНЧЫ СҮҮЖИМ

Јүрегим канын соодып,
Өчүп барды мениң сүүжим.
Калганчы ижемјим жоголтып,
Кайдөөн учадын, мениң сүүжим.

Көстөрүм јажын јолдодып,
Сыс экелбе, кайран сүүжим.
Күнүн ле күнүн тагдак алдында
Каңчазын сақыйын сени, сүүжим.

Јаантайын јаныма сүүнип јүрбей,
Астыгып не бардын, ару сүүжим?
Ончо немени ундып салайын,
Ойто бурылзан, калганчы сүүжим.

Таң-Чолмон болуп јылтырап,
Эрте не өчтин, мениң сүүжим?..

ЭНЕБИС

Куркун-канат өскүрип,
Јүрүм берген энебис.
Кара јолды ајыктап,
Балдарын сақыган энебис.

Кара чачы кажайып,
Карып баштаган энебис.
Балазына ырыс сурап,
Кудайдан суранган энебис.

Өйлөр өдүп, јүре берзе,
Коручылыс болот энебис.
Балдарыстың чырайынан
Эбелип келет энебис.

ЭНЕЛЕРГЕ

Энеге чүмдеген сөстөрис
Төрт талага угулзын.
Јүрүм берген энелер
Јаантайын јүрзин јаныста.

Алты толукту айлыстың
Бјжы чөйилзин чактарга.
Арып-чылап јанганыста,
Энебис уткузын јаантайын.

Энениң колы, энениң сөзи
Быйанду ла алкышту.
Балдары түбекке түшкенде,
Эне јүреги шыркалу.

СЫЙЫМ

Көргөн көзимниң чоғын
Мен сеге сыйлайдым,
Жылу, жалакай күлүмјимди
Мен сеге сыйлайдым.
Чакпындалган сүүжимди
Мен сеге сыйлайдым.
Көксимди өртөгөн жүрегимди
Мен сеге сыйлайдым.
Катап ла катап сыйлайдым...

Буучай Бурмалов

ЭНЕМЕЙДИ, ЭНЕМДИ

Көрбөгөним энемди
жыл ашты,
Укпаганым эмегин
удашты.
Көөрөп качан жанарым
айлыма,
Улуркаган тууларга,
Жоныма?..
Оору-јобол јогынан
јүрү не?
Одын-суулу, јеткилдү
јады не?
Ач-амырын сананбай
иштейтен,
Ардак өссин балдарым
ла дейтен.
Балам озо кийзин деп
јүретен.
Балам озо јизин деп
килейтен.
Эргекче ле бойысты
чыдадып,
Бу јүрүмниң јолына

аткарып,
Эрјинезин минзин деп
шыпшанып,
Бурылып јанзын деп
алканып...
Энемди ле кӧӧркийди,
энемди...
Эркелеткен колын
санадым.
Јүрүмимде агару бу
кижиге
Јүрегимнен энг улу
быйаным...
Јобош, эрү, јалакай
эрмеги
Јүрегиме јаантайын
томдолот.
Јолдор көрүп арыган
көстөри
Амадуума јол баштап
апарат...
Јоболтолу јолымнын
учынан
Сок ло јангыс сакыган
кижи бу.
Ўлгерликтү сөзимнин
Учурын ондоп,

Сескен, иженген
кижи бу...
...Кӧрбӧгӧним энемди
јыл ашты,
Укпаганым эрмегин
удашты.
Јанып барарым удабас
айлыма,
Улуркаган тууларга,
јоныма!
...Энемейдинг колына
бажымды,
Эрке-јажу баладый,
саларым.
Албатымнын адынан
айдатан
Бир сөзимди бедиреп
барарым...

КӨӨРКИЙИМЕ

Көзнөгиме салкын согуп
Токылдатса,
Кунукчылду кожонг айдып
Комыдаза,
Жаландарга күн чыгып,
Карды кайылтса,
Жажыл үндү күүк эдип,
Алтай жаранза,
Сананарым мен сени.

Энгиргери тандактар
Эриксе,
Эрикчелдү санаалар
Көбүрзе,
Көзнөгиме кайынаш
Энгилзе,
Эрке жараш кеберинг
Эбелзе,
Санааркарым мен сеге.

Салдым салкын ыйлагай —
Ол тегин ыйлаш,
Сакылталу сүүжиле
Бу жүрүм жараш!

Жолдор, жолдор, ортобыста жолдор.
Жоктоп нени де таппайт колдор.
Энгирги теңери, куулгазын билдирбейт.
Эриндер бой-бойын бедиреп бирикпейт.

Чечегим, туулардан түшсөң, көрөйин.
Ченеген, эм болор, эркелеп жүрөйин.
Күч пе сеге? Экүге жеңил!
Сен жокко эрикчил деп бил.

Сүүмжи болзо, үлежип жүрөргө,
Сүүш болзо, кожо күйөргө.
Эрке көөркийим, түргендей келзеге,
Ээн кыбымда каткылу үндензеге!

Көгүске батпас мындый ырысты
Көөрөм кижиге сыйлаган неге?
Көс жетпес, кол жетпес жылдыстый,
Көөркий, билдирдинг сен меге.

Эрте танда ла энгирде орой,
Эс-санаамда ла туйка сөзимде

Бир де эмеш өчпөйт, жоголбойт
Билдирер-билдирбес карыкчал
көксимде.

Араай-араай тартылган ол сыс
Айрылыш белгези болбозын,
Жүк арайдан табышкан жолдорус
Жүзинге чырыш болуп конбозын.

Өлбөй лө жүрзем, керек тужында
Өлөң дө болзо, жулуп берейин.
Тайкылба, экем, жүрүм тожында,
Тайанчык болуп коштой жүрейин.

АЛТАЙЫМНЫНГ КЫСТАРЫНА

Кажы ла тан, кажы ла энгир,
Качан да кару таленком,
Шоор ошкош, коо,
Шодомыктый, ээлгир...
Бат мындый кергил!

Бир көргөмдө, бөөрөктий,
База бирде – кызылгат.
Көстин суузын көл төктим
Көбөктөрдүн кызына.

Ижемји мындый –
Бир күйүш, бир өчүш,
Кайылчангы көбүктий!
Изин кезерим, мен – өчөш,
Качырарым көбөкти!

Күүн өчүрген бу бозом
Таркай берер тумандый.
Күн эртеден кел болбоом,
Тарынбазан, кувандым!

Ўнин сенин суучактый,
А мен десе, уулчактый.
Ўүрөлөшкөн кысчакты
Ала койзом кучактай!

Жас келерин сакыган
Жараш үндү кушкаштар сайраза,
Марал жайылган меесте кураан
Марап, кутус ол мантаза,
Жодра чечегин букеттеп алып,
Жорго адыма минерим мен.
Ай-күн кеберлү көөркийим – күзен,
А мен – жүреги ойногон алып.
...Мелодиям сен, күүм сен, о, күзен!

◆◆◆

Соокто жылыткан одымай,
Соныркап ичкен суузымай,
Суркураган жылдызым,
Судурлаган ырызым.

Изү күнде сен меге – көлөткө,
Имдеп ий, айабызым өлүттөн.
Көстөрिंगле өртө, тилинге чак,
Көрүп чөкөбөзим мен сени, кыпчак!

◆◆◆

Мусту баштарыла көкти сүскен
Мун алкышту сүмерлер – ыйык.
Мундугып билбес, омогын көргүскен
Мундус баланын кабагы чийик.

Киштигй кара ол кабагын –
Кижилер күлүүр сүмелү кижен.
Једерге сеге, о Кудай, ыраагын,
Је жүрек көкидет: ижен, ижен!

◆◆◆

Тенгериде жылдыстар, тенгериде јараш
ай,
Телекейде бир көөркий – күн кеберлү
јаражай.

Санадым мен оны, салдым ого
сагыжым.
Сакып јадым мен оны, сааттай берди
сакыжым.

Күндер, айлар тизилип, өдө берер, жыл
ажыш,
Күч ле эмей сакыырга ойдин јылбас
јылыжын.
Сойлон чай ла, сойлон чай, соолорго
беленин,
Сойонг кысты сүүгеним, ол качан бир
билгей не?!

◆◆◆

Тандакталып чыккан Күн
Тамырланып ол ажар.
Танг адырбай, узун түн
Там өчөжип качажар.

Јер јарыза једерге,
Кандый сүүнчилү меге!
Је сен јокко тангды
Канай адырар, тангды?

Токшын Торбоков

ЭНЕМЕ

Сүдин эмискен энемди ундыйла,
Сүүш, кыстар деп жүрүп калтырым.
Женгил колбулар, макатыш истеп,
Же ненин учун мен олорго тартылдым?

Эне, эне, энейим өрөкөн,
Эмди ле жаңы ондодым. Болор!
Кару көстөрөөр, колдороор жылузын
Качан бирде солыыр ба олор.

Жүрүмнен кенейте ырап калзам,
Жүреги сыстаары табылар ба?
«Жажын-чакка жаңыс ла сенин!» –
Жаан сөзине тургулаар ба?

Улу сүүшке мен бүдүп,
Уйкузы жок түндөр өткүргем.
Өңзүрө жүректү Есенинди «өткөнип»,
Өкпөөрип, сыктап, үлгерлер чүмдегем.

Ого түнгей болорго амадап,
Ондо-мында согулып та жүргем.

Кыстар мени ондобойт деп,
Кызыл тынымды арай үспегем.

Бажым жылыйтып кайттым деер,
Бара-бара жаңыскан арттым.
Көзим салганым жаңыма келбеди,
Көксим шыркалу, оору жадырым.

...Ого түнгей болорго амадап,
Ондо-мында согулып та жүрзөм,
Ас албатым салымын сананып,
Арга-күчим жеткенче иштегем.

Жолымда тузактар көп лө болгон...
Жоткондолып олорды өдө беретем.
Кезикте чөкөп, бойыма бүтпей,
Келер ойимди өчөмик көрөтөм.

«Катап ла жыгылдым, ыйлаба, энем!» –
Кайран поэдис – Кокышев айткан.
Мен база анайда айдадым,
«Меч» эдерин кем билген.

Сүүшке эмди де бүдөдөдүм, энем,
Сүүш дегени – нөкөр дегени,
А нөкөр дегени – байлу сөс,
Ондожоры, сени тооры дегени.

Булуттар үстиле учуп жүреле,
Будаарга жабыс бажырадым, энем.
Көзим салганым жаныма келбеди,
Көбөлөк-кысты кайдарым, энем.

Александр Торбоков

ЭЖИМЕ

Тегерик кара
Сенин көстөрүң
Ырысту көргөни –
Меге де ырыс.

Канча жылдарды
Кожо өдөлө,
Кунукчыл көргөниң –
Меге де сус.

Койу кара
Сенин чачыңды
Эркелей мен

Сыймаган ла эдим.

Көдүрип болбой
Жүргөн жүгимди
Жөмөжип кожо
Апарган ла эдинг.

Жастырган үстине
Жастырып ийгемде,
Жабызап кожо
Жанымда болотон.

Жайдын күнүндий
Жакшы өйлөрдө
Жайылган чечектий
Жараш болотон.

Эбирилип турган
Өйлөр толкузы
Сени экчеп,
Чебер апарзын.

Кожо өткөн
Узун жолдорус
Энчибис болуп
Артып ла калзын.

Карыш Кергилев

АЛТАЙ КЫС

Кара чачы – армакчы.
Оролзон, айрыл болбозың.
Эриндери – эрке чечек.
Көрзөн дө, үзүп болбозың.

Каткызы – олјолоочы.
Кулы болуп каларың.
Эки көзи – кинчек.
Амырыңды жылыитарың.

Кара чачы – армакчы.
Эриндери – эрке чечек.
Каткызы – олјолоочы.
Эки көзи – кинчек.

Жараш көөркийдин
Жажытту жүрегине
Жарагадый түлкүүр
Тапкайым не?

Таш шибеедий,
Жаш жүректинг
Тармалу сомогын
Ачкайым не?

Талдама чечектерден
Талдап экелзем,
Агару сыйымды
Алгайың не?

Жүрүмге удура
Кожо учаалы деп,
Колымды берзем,
Туткайың не?

СЕН КЕМ?

Кара көстү көөркий, сен кем?
Эмчим бе сен, жүрегим эмдейтөн?
Айса болзо килебес кыйнаачым
Эр бойымды кинчектейтөн?

Эрке каткылу көөркий, сен кем?
Жылдызым ба жолымды жарыдатан?
Айса болзо көксимнин сызы,
Омок бойымды карыкка бастыратан?

Кем де болзон, жажытту көөркий,
Тартыладым жангыс ла сеге.
Жакшы да болзо, жаман да болзо,
Жанында болорго, жаратсан меге.

Кандый да болзон, кару көөркий,
Кайра көрбөй сыйлайдым сеге:
Сүүжим, жүрегим, жүрүмим
Калганчы күнге жетире!

МЕНДЕБЕ

«Эйе» деерге мендебе,
«Жок» деерге база мендебе.
Кандый да каруу бербей,
Калас жерге кинчектебе.

Жастарым өртөп, ичкери карап,
Жангыс ла сени сакыгам.
Билбес адыңды «көөркийим» деп адап,
Көксимде сүринге сүүжимди сыйлагам.

Узун ла узак жолымда база
Көп лө катап аскам.
Бүдүрилип, ошто түзелип,
Түнгөй ле ичкери баскам.

Эмди сеге једип келдим,
Бедиреп жүрген амадуум.
Арып-чылаган, је ару күүндү.
Жаргынды угарга, алдыңда турум.

Жүрегимде сорбыларды
Түзедип, эмдеп болорын ба?
Айса олордын үстине
База бирүзин кожорын ба?

Колын берерге мендебе,
«Жок» деерге база мендебе.
Кандый да каруу бербей,
Калас база кинчектебе.

Түжиме кирзен,
сүрүп те турзам,
Айрылбайдың сен.
Жүрегим сыстадып,
сүүнчилү каткырып,
Өскөзиле барадың сен.

Көрөр күүним
 өртөп келзе,
Жолыкпайдын сен.
Көкип те жүрзем,
 кунуга да берзем,
Ундылбайдын сен.

Айдыш Яймин

Эң чокту жылдыс –
Ол сенин көстөрин.
Эң жылу эзин –
Ол сенин сөстөрин.

Эң жараш солонгы –
Ол сенин күлүмжин.
Эң айас теңери –
Ол сенин чырайын.

Ол меге ончозы
Бийикте Кудай,
Же кечип болбос
Терең талай.

ЭЖИМ, АЧСАҢ ЭЖИГИҢ

Көп лө катап санандым
Көгүсте туйук санаамды.
Көөркийим, ойто эбирдим,
Көргүссен кару баламды.

Учукталган күн чогын
Ундып болор күчим жок.
Тамырланган таң жаркын
Тартып салар булут жок.

Меесте жаскы чечектер
Мениле кожо санааркайт.
Туйгактар алдында кар да
«Тур, санан» деп чыккырайт.

Эжим, ачсаң эжигин,
Эрмегин угуп кирейин.
База катап тенеербезим,
Басканым учун түкүрейин.

Өй чатылдайт: бир, эки, үч...
Уйкум келбейт, жүрөргө күч.

ЭЖИМГЕ

Бис айылду-журтту, биригип калдыс.
Очокто камыскан одыс бар.
Мен ыйлазам, сен кожо ыйлаарын,
Сен каткырзан, мен кожо каткыраарым.

Жүрегис чурап, ичкери коштой алтаарыс,
Жүрүмнин ару ырызын кожо табарыс.
Сен жетпеген жылдыска мен бедерим,
Мен жетпеген жылдыска сен бедерин.

Алакандарыс жайзабыс, эки эмес – төрт
ине,
Аттарыстың туйгагы төрт эмес – сегис
ине.

Жеткер болуп жеристен ырап та калзабыс,
Же өскө келер чактарга артып калар
каныбыс.

Төрт уулчакту сен, эжим,
Төзөмүм болдын жажына.

Берилген жаңыс жүрүмде,
Белектий, ару жалтыра.
Өкпөөрийле, ичип те ийзем,
Өзөгинге сус тутпа.
Аракы кезикте эм эди,
Ачу да болзо, арбанба.
Ойгонып келген жүзинде
Отурып калтыр бир чырыш.
Кемзинип оны жажырба –
Кеберге түшкөн айлаткыш.
Кирбигинге жаш салзам,
Кинчегим болзын жажына.
Сүүжинди солып каткырзам,
Сүр, килебе таңмага.
Үзүлбес улу жүрүмге
Үйе берген кижиси сен.
Жаскы алама көзиндий,
Жары, чалы, чечектен.

Капитон Ередеев

СҮҮТЕНИМ

Сүүгеним кийген платъези –
Алтайым үстинде чагкыр тенгери.
Бажында элбиреген арчуулы –
Ала-күн сайган солоңгы.

Сүүгеним чачы кап-кара,
Күн чалыза – кара канат.
Жажу ла изү эриндери –
Куран айдын толоно кады.

ЖАРАЖАЙ

Жеримде мен жаражай көргөм,
Седен сыны – коо жойгон.
Суркурууш кара, өдүм көстөри...
Төжиме кадалган онын окторы.

Күскиде күйеечи ээне каттары –
Көөркий кыстын эрдинин өңи.
Күн-каажы болгон онын кебери
Меге айдып турды: «Кел бери».

Тушташ сакып, жүрегим сыстаган,
Узун түндерде ачу сыктаган.
Жеримде мен жаражай көргөм,

Жүрегиме менин сүүш конгон.

ОЙТО КЕЛЗЕНГ

Салымыс бистинг башка деп,
Мен бодогом качан да.
Көк кайалу ташка тебип,
Сүүжим барган качан да.

Балтырган бажы – ак уурак,
Жайылып келзенг жас тушта.
Жүрүп-жүрүп, сен, сүүжим,
Ойто келзенг жаш тушта.

Качканак Багыров

ЭНЕМЕ БЫЙАНЫМ

Өдүп койгон жолымды,
Кечип алган кечүни,
Жаңгыскан мен кечпегем,
Энем.

Албатымда жүреримде
Айткан сөзөөр көксимде.
Айры жолго чыккамда,

Алкыш сөзөөр алдымда.
Көгүстөг теппен сызымды,
Көстөнг тамган жажымды
Кем де сеспес Слер чилеп,
Энем.
Ыраактан мен кунуксам,
Ырызыма јединзем,
Ырымдап ондоор
Јаңгыс энем.
Јол јарыткан јылдызым,
Једип алган амадуум,
Јенү болзын Слерге,
Кару энем.
Јүрүмнинг бу јалангынан
Јууп алган јолдыктар
Арый-чылай берзегер,
Алкыжын озор јетиргей.
Эзин келип эскелеп,
Эзип берген јолдыктар.
Эрикчел санаа табарза,
Эзеним озор экелгей.
Јүрегимнинг элгеги,
Јүрүмимди элгеди.
Элгегимнен келгенин
Экелгеним бу эди.
Алкап айткан санаамда
Ак сүдеердин арузы.

Куунзеп айткан сөзимде
Јүрегеердин јылузы.

ЧАЛДЫКПА КАЧАН ДА (кару эжиге)

Сүүген чечегим,
Ай алдында
Мелтирт эткен
Менин көзиме
Сенин чалынын!
Кару көөркийим,
Бу јүрүмде
Көксиме јайылган
Ол эки чалын —
Сенин көстөринг!
Кызыл чечегим,
Кайда да јүрзем,
Көзимнинг алдында
Суркурап тургай
Эки чалынын!
Карып та калзам,
Көксимде кургатпай,
Ычкынбай јүрейин
Ол эки чалынды,
Сүүген чечегим!
Бу јүрүмде

Менин көзимде
Чалдыкпа качан да,
Кыс кеберлү,
Энелик тамырлу,
Jүректен өскөн
Кызыл чечегим.

Владислав Чынат

Сыйным Каруга

Кара көзи суркурап,
Кару деген сыйным бар.
Кабактары – карлагаш,
Кайран бойы ол жараш.

Кара чачын жайылтып,
Каткырып та жүретен.
Кара көзи мелтиреп,
Кунугып та ийетен.

Качан бирде кайдан да
Сен келерин, билерим.
Жаныма отурып алала,
Солун куучын айдарын.

Солун-собыр куучыныгды
Соныркап мен угарым.
«Сыйным, ырысту бол» деп,
Ичимде алкап айдарым.

Эркеледип те жүрер эдим,
Чечектер де сыйлаар эдим,
Таң адырып, сенле кожо
Тымыктарды тындаар эдим.

Суркураган жылдыстарды
Учукка да тизер эдим,
Уйуктап жаткан чалындарды
Чачынга сенин илер эдим.

Айдын жараш бу түнде
Жанымда ла болзон сен.
Кайран кару сен үүрем,
Оңдоп мени келзен сен.

Эжер Чолоков

КАРА ТУЛУНДАР

Таркаган тулундар – тармалу түндердий,
Түгенбес телекей – куулгазын
чөрчөктий.

Тармалу түндерде жылдыстар жылыят,
Чачтарда оролып, жолдоры булгалат...

Куулгазын чөрчөктөнг бойымды
ундыдым,

Жолымды табарга, Казыкты сурадым...
Je көөркийим мелтиреп, та кайда жүрү
не?

Жүрүмде айланып, ол кайра келгей не?

Арыдым, жаражай, жаңгыскан отурым,
Жараш айла кожо тагдакты
сакырым...

Кап-кара тулундар – тармалу түндердий,
Түгенбес телекей – куулгазын
чөрчөктий...

Василий Тишкишев

ЖОЛЫС ЫРАШСА

Күннин канады жайылып,
Куба чөлди айланат.
Кунуккан кыстын үниндий,
Кулузын өлөң шылырайт.

Ўстинде булуттар карануй болгондо,
Ўлген кудайдан болуш мен сураарым.
Жылдызын сенин өчүп бараатса,
Жүрегим жылузын сеге берерим.

Кунугып сени жүрбезин деп,
Кул да болуп жүрерим мен.
Жолыбыс бистинг ырашпазын деп,
Жайааннан ырыс сураарым мен.

Арбаба мени, көөркийим,
Мен арып, карыгып калтырым.
Жүрегим менин кату,
Жүрегим сыстайт ачу-ачу.

Жүс те үлгерде санаамды
Чыгара айдып болбозым.
Салымым учына жетире
Сенин адынды адаарым.

Анчы да болуп, тайга-ташка
Андап-куштап жүре берейин.
Аракызак болуп, ачу ашка
Кара бажым суга салайын.

Канайып та бойымнанг жажынзам,
Жүрегим сызын кайдөөн эдейин?
Сенле кожо жолыбыс ырашса,
Бу жүрүмде не жүрейин!

Бала-барка азырап чыдатсаас,
Ол бистинг, бистинг байлыгыс.
Ак-жарыкта жүрүм жүргенис,
Ол бистинг, бистинг ырызыс.

КӨӨРКІЙИМ, САНАНЗАНГ

Кайра ойто бурылып,
Келериме иженбе.
Кару сөстөр айдарга,
Келеримди сакыба.

Кудай берген салымды
Сананып кайдаг табарыс.
Куун жетпеген арганы
Сурап кемненг аларыс.

Албан күчле жүрерге,
Аргам чыкты, көөркийим.
Каруузы жок бу сүүштен
Чөкөдим мен, көөркийим.

Өчөп берилген жүрүм бе бу?
Өөркөп айткан сөстөр бө ол?
Өнөтийин эткен керек пе бу?
Өскүзиреп жүрген салым ба бу?

Өйлөр өчөжип чөйилер,
Орой сүүшти бурылтар.
Сакып жүрзен, нөкөрим,
Салым ырысты экелер.

Василий Ядагаев

ЭЖИМЕ

Согононын бажындый,
Сок ло жангыс нөкөрим.
Жалакай ару күүнди
Жангыс ла сенен көрөдим.
Туйукталып жүрүмде,
Тура ла түшкөн тужында,
Шыркаладып жүрегим
Шыралу сыстай бергенде,
Эптү сөзиг эм-томдый,
Эт-каныма толгондый,
Түгенбедий буудактар

Түш јеримде болгондый.
Чөкөмјик болгон тужымда
Чөкөбө менен, нөкөрим.
Чөкөни көп жүрүмде
Чөнбөзим түнгей ле, көрөрин.
Согононын бажындый,
Сок ло жангыс нөкөрим.
Жалкай ару күүнди
Жангыс ла сенен көрөдим.

ЭРИКЧЕЛДИН КОЖОНҒЫ

От-очогым, алган эжим, кару
балдарым,
Біраакта жүреле, слерге мен эриктим.
Санаамда, түш јеримде жангыс ла
слер...

Јүрегимде амыр јок.
Јолдорым учы качан түгенер?
Артып калган айлым качан көрүнер?
Санадым слерди, санадым,
Очогым, эжим, балдарым...
Бошпондоп, уулым энезине
Чөрчөктөп жүрген болбайсын.
Кабайда кару кысчагым
Чарбандап јаткан болбайсын.
Јолдор бажын айланып,

Једип барарым удабай.
Эки балангы эркелеп,
Эжим, сагы карыкпай.
Јолдорым учы качан түгенер?
Артып калган айлым качан көрүнөр?
Санадым слерди, санадым,
Очогым, эжим, балдарым...

АЛКЫЖЫМ

Сындап баскан ол журтта
Сыйным менин бар эди.
Сыныккам мен ол тушта
«Акам – слер» деп айдарда...
Угы жангыс – угу жар,
Тазылы жангыс – табы жар.
Кижиге кижиле бай эмтир,
Алкап, күүнзеп айды жар.
Чолушман суузы чакпынду,
Чакпынына соктырба.
Јаткан јоны быйанду,
Быйанынан сен кыйба.
Кижини кижиге көдүрер,
Килеңкей болзон, өзөрин.
Јобошло јон үлежер,
Бүтпес болзон, көрөрин.
Эл-јонынгла эптежип,

Эзен ле јүр сен, сыйным.
Эжигин ачып киргежин,
Күндүлөп јүр сен, сыйным.
...Сындап баскан ол журтта
Сыйным менин бар эди.
Јалакайы өчпөзін,
Салган оды өнгизин!

БАШТАПКЫ СҮҮШ

Јаш јүректи кыйнаган
Јасла кожо сүүш келген.
Кыс сүүнип каткырган,
Уул сүрнүгип эриккен.
Јолыгарга јол таппай,
Јангыс ла айга айдынган.
Јылдыстарга ол араай
Кыстын адын адаган.
Јүреги дезе сыстаган,
Јүзи кенейте кунуккан.
Энгирлер сайын кыйналган,
Эрикчил өйлөр башталган.
Је тымык бир энгирде
Кыстын колын сураган.
Туштажунын кереезине
Јаскы чечек сыйлаган.
А Баштапкы Сүүш бийиктен

Баштактанып каткырган.
Уулдын күүниле ойноп,
Тууразынан көр турган.
Же кыс дезе болбогон,
Уулдын сыйын албаган...
Сүүш мында ла божогон,
Же уулды узак кыйнаган.
Баштапкы сүүшке бүтпегер, –
Жаш жүректер ойыны.
Эрке де сөскө бүтпегер, –
Эрте жастын сооды.

СЕГЕ

Көп нени де айтпазым,
Суракту көрбө.
Кийнингнен мен барбазым,
Мендеечи болбо.
Кожо болгон өйлөрис
Ундылып калгай.
Жаш чечектий жүрүмис
Тагынан баргай.
Сүүжимди сен тепсеп салган,
Сүүжимди сен ондобогон.
Жүрегим сеге сооп калган,
Жалбышту сүүжим өчүп калган.
Бир де эмеш алдында

Буруум менин жок.
Куру сөстү болгонун
Сен билген, та жок.
Жолымла жүре берзем,
Сен жаман айтпа.
Жүрүмде жыгылып жүрөм,
Калас каткырба.
Сүүжимди сен тепсеп салган,
Сүүжимди сен ондобогон.
Жүрегим сеге сооп калган,
Жалбышту сүүжим өчүп калган...

Саң ла башка сөстөр айткам,
Кара көстөр кайкап көргөн.
Канайдар оны, калаңгай болгом...
Айса, өчөгөн деп ол бодогон...
Өскө өйдө, өскө төрдө
Өрттий күүним айт болбос эдим.
Өрө күйген жылдыстый көстөргө
Өкпөөрип удур көрбөс эдим.
Эрүүл жүрерде айтпаган сөсти
Эзирик бойым та не айттым?
Тегин ле калас көөркий кысты
Тенек бойым кайкадып кайттым?
Көксимде түүлген ал-санаамда
Не барын сен кайдан билерин.
Андый-мындый эмей де дешсе,

Јүрүмим кандый кайдан билерин.
Чөкөбөй согулган жүрегим түбинде
Чөрчөк јериндий амадуум бар.
Ичкери алтаган јолымнын

бажында

Ийде берген ижемјим бар.

...Тужалып жүрген бу жүрүмде

Туштабаган болзом мен сеге.

Ай чалыган апагаш түндерде

Карыкпас эдим мен эмдиге.

Качан бирде мен де түнгей ле

Кайран жүрүмненг ырап каларым.

Је өскүрип салган агажым

јайканар,

Өксөп ыйлаган кожоңым артар...

ОЛ ТУШТА

Баштапкы ла катап јаскы јааш

јааган,

Баштапкы ла катап сүүш жүрегим

өртөгөн.

Сенин көстөринг, кару кеберинг

Түндер сайын мени кыйнаган.

«Өскө уул бар – деп, сен меге

айткан,

– Ондоп болбос бу сен канайткан?

Кийнимненг келбе, мени ээчибе,
База катап јолыкпа» – деген.
Онон бери көп јылдар өдүп калды,
Ойногон үүрелер туш-башка барды.
Сенин көстөринг, айткан сөстөринг
Бүгүн меге ойто эбелди.
Бүгүн меге ойто эбелди
«Јастыргам» деген ол сөстөринг,
«Јаманым ташта, мен бурулу...» –
Орой айдылган ол сөстөринг.
Канайдар база бу жүрүмди,
Кайкалы јаан, је учурын билбезис
бис.

Эки башка барган да болзоос,

Эмди де узак-узак жүрерис...

ЭРЕ-ЧУЙДЫН КЫЗЫНА

Ай жарыган түнде

Качыра берерим сени,

Улаган јериме апарарым сени.

Эре-Чуйдын салкыны да сүрүжип,

Једишпес меге.

«Сүүгеним менин» деп,

Карузып айдарым сеге.

Сүүгеним јангыс сен,

Санаамда жангыс сен.
Көөркийим жангыс сен, жангыс сен,
Жангыс сен...
Жеримнин кырларынын
Бийигин сен көргөн болзон.
Жонымнын жалакайын
Сен билген болзон.
Жажыл аркада
Эдил үндү алтын күүк эдер.
Жолыста бистинг
Чечектер баштарын энгилтер.
Сүүгеним жангыс сен,
Санаамда жангыс сен.
Көөркийим жангыс сен, жангыс сен,
Жангыс сен...

Көпөгөш бийик тенгери.
Көстөрүм оноң кылбыккан.
Көрүнгөн кыстың кебери
Көрнөөтип кайдаар жылыйган?
Калапту Кадынды кечерге,
Кайык оноң таппадым.
Кару сөстөрүм айдарга,
Канай та тидин болбодым.
Жайа түшкөн жаратта
Жаңгарыс бистинг арт калды.

Жажыл-кебис жалаңда
Жарышкан изис сооп калды.
Ийдем болгон бойыңа
“И-татай!” деп айтпазым.
Же меге башка жеринге
Жединзег де, барбазым.

СҮҮГЕНИМЕ

Тымык, тымык энгирде
Жылдысты сеге сыйлайын.
Колдорынганг тудала,
“Сүүгеним” деп айдайын.
Ай жарыткан жолло
Экү кожо бараалы.
Тууларысты ойгозо,
Кожонгысты баштайлы.
Коолодо кожондоп,
Алтайысла барарыс.
Кечүлерди ылгабай,
Жүгүрүк аттарла өдөрис.
Эрке, эрке күлүмжин
Жүрегимди жылыткай.
Кару бистинг кожонгыс
Алтайыска томылгай.

Кечүге жетире үйдежип келген,
Кечеги энгирден жараш көрүнгөн.
Кенейте жүрегим кунукла толгон,
Айрылар күүним торт жок болгон.

Өткөн ойимди сураба,
Өртөлип каларын.
Эткен жастырам кайкаба,
Түзедип саларым.
Келер ойимди база сураба,
Кемзинип айтпазым...

Жаш тужымда жараган, жаражай,
Эмди сеге өскөзи айдынгай.
Сүүжимди ондобой мойногон,
Сүреен ле болуп мондолгон.
Жаанайла, кылыгын жарталды,
Албаганыма жүрегим сүүнди.
Эмди салымга быйаным айдадым,
Эмди сени тууралап өдөдим.

◆◆◆

Кайкамчылу түн болгон,
Кайыгаштар шуулашкан.
Сүрекей жараш күү уккам,
Сол жараттан угулган.
Оны ээчий ол кожон...

Кыстын үни, бүтпезин.
Тындагам ла тындагам,
Же ого жаба жетпедим.
Кыйгырзам да ол укпас,
Жарытсам да табылбас.
Каткызы жагыс угулды,
Шанкызы шынгырт эт калды.
Ай жагыда ол кожон
Жылдыстардан урулат.
Туйуксына бергемде,
Түш жеримде угулат.

◆◆◆

Көзнөгиннен сенин жарыган от
Көксиме менин жылузын ийет.
Жажу сыстаган жаш жүрегиме
Жаркынын кысканбай сыйлайт.

Көзнөгиннен жарыган ол от меге
Көрүнбес те жерден көрүнип турат.
Караңуй түндерде астыга
бергемде,
Карарган жолымды жарыдып берет.

Көзнөгиннен сенин жарыган ол от
Караңуй түндерде жолымды
жарыдат.

Амадуум бололо, ыраакта-ыраакта
Күйүп ле жат, күйүп ле жат.

Ыраакта жарыган кару ол отко,
Ырымдап тургамдый, узак
көрөдим...

◆◆◆

Ончозынан карузы меге жаңгыс ла
сен,
Je сүүйдинг бе сен мени?
Онызын билбезим мен.
Ыраактан кеберингди көрүп
аладым,
Канайып та сөзимди мен айдып
болбойдым.

Сен! Сен, сен, сен –
Ару сүүш жаңары.
Сен! Жаңгыс сен,
Жаңгыс сен сүүгеним.
Улус нени ле айдышса, биске керек
пе?
Кажы ла жүрүм алдынан жолду эмес
пе?
Жайым кожонгым сеге сыйым
болзын,

Каруузына эрдинде күлүмжи
чөйилзин!

◆◆◆

Бир ле эмеш өйгө
Жүрегим сүүндиреле,
Жүре берген сен,
Жана берген сен.
Куучынчы бойың
Меге жараган деп,
Билген бе сен?
Сескен бе сен?
Эмди ойто ло
Жаңгыскан арттым.
Жүрегим ойто ло
Озогы бойы ээн...
Кару бойың жанымда немедий,
Күзүңгидий каткын угулып
тургандый.
Катап сеге туштагайым не мен?..
Кару бойыңды көргөйим не мен?..

Руслан Чындакаев

ЖААН СЫЙНЫМА

Жайгы күзүңги тунгак шыңырты
Жаан телекейге сени кычырды.
Алдында жолунг, амадуун –
Ичкери жылышта жөмөлтөн.

Бүдүрилеринг, аксаарың, тайкыларың,
Бурулчык кызымга көп түртүлөринг.
Же сен сүрнүкпе, тарынба,
Салымнаң, амадунаң чөккөбө.

Жүрүм – ол түби жок теңис.
Тайкылып, түбине чөнгөн дө,
Эжинип чыгар ойибис
Түңгей ле келер качан да.

Бүдүрилзенг де, аксазанг да,
Ойлө кожо өрө учарың.
Айса болзо, качан да
Үлгерим сөстөрин эзееринг.

ЭНЕ

Ойто ло түн. Канайдайың, энем?

Кайучыл санаалар. Кунугадым мен.
Жажыркап ыйлаар күүним келет,
Эрке сөстөрөөр санаама эбелет.
Слер өскө талада,
Туманга жажынган туулар кийинде.

Мен көп жастыргам...
Кезик арада сөзигер укпайтам.
Буруумды кайра алынадым, эне.
Ачынбагар, түзелерим, эне.

Жалакай үнеерди угарга турум,
Чыдабай самара сакыырым.
Почтальон келин колыма туттурза,
Ачардан озо жаба тударым.

СЕН

Сен – жүрегимде жайылган
Сүүштинг чечеги.
Опту куйунга багынбай,
Карга бүркедип кунурабай,
Көксимде санаамды күйбүредип,
Жалакай, эрке жайылган.

Сен – тегиндү эмес,

Куулгазын чечек.
Амыр јаткан Алтайда
Јайылып чыккан тўн-чечек.
Салдым, тенек бойыма
Сақып јўрген эжерим эдин.

Кол-колыстанг тудужып,
Экпиндў жылдарга удуралтайлы.
Кудайдан берилген јўрўмди
Кожо биригип јўреели.

Борис Киндигов

Јылдыстар мызылдап јерге тўшсе,
Кырлар, агаштар уйкуга кирзе,
Јаскы эзин коксиме толзо,
Кўоркий, сени эске аларым.

Кара кўозин кўорўнер меге,
Айткан сўозин угулар меге,
Бу кожондо унчуксанг меге.

Јанымда кайынг араай унчукса,
Айдын энгир сўттий јайылза,
Јииттер ортодо ойын башталза,
Кўоркий, сени эске аларым.

Кара кўозин кўорўнер меге,
Айткан сўозин угулар меге,
Бу кожондо унчуксанг меге.

Јердин ўстин чечектер бўркезе,
Тўмен куштар ўн алышса,
Тенгери тўбинде кўн чалыза,
Сўўнип сени эске аларым.

Кара кўозин кўорўнер меге,
Айткан сўозин угулар меге,
Бу кожондо унчуксанг меге.

Бис ортодо – корон соок,
Калтырашкан јылдыстар,
Тонуп калган сары ай.

Бис ортодо – корон соок,

Тош туралар,
Унчукпас улустар.

Бис ортодо – корон соок,
Je көксимде соок жок,
Кызыл жалбышту очок.

АЙРЫЛЫШ

Өкпөөрип жет барзам,
Өскө сүүштү сен турган.
Өкпө-жүрегим толголып,
Оңып калган бурылгам.

Айрылыштын ачузын
Ууштай тудуп, ичкери бастым.
Айрылыштын ачузын
Улустан жажырып, өдө коңдым.

Каткы бийлеген чырайын
Браак жерде артып калт.
Канча айткан сөстөрүм
Калас жерге учуп калт.

Эмди мени жылдыстар

Эркеледип жымжадат.
Бирүзи алдыма учала,
Келер сүүшти белгелейт.

Айрылыштын ачузын
Качан бирде жеңерим.
Айрылыштын каразын
Жүрегимде кыстаарым.

Туура көрбөй, мендеп көрзөн,
Жүрегиме жылу чачсан.
Чалын чылап жылтырт этсен,
Чырайыма каткы берсен.

Көкип, сүүнип жүрерим,
Көрүжинге сүүнерим,
Жүрегинге бүдерим,
Кару сөзүм сыйлаарым.

Эңир кирзе, мендеп келзен,
Эриккеним сезип ийзен.
Эзин чилеп сыймазан,
Айдар сөзүм таппай калзам.

Келгенинге сүүнерим,
Көстөрүнге бүдерим,

Эрик калган турбазым,
Кожон чөйип баштаарым.

◆◆◆

Сени
Кара булуттар курчабазын,
Ак чырайың жылыып калар.

Сени
Жоткон-салкын табарбазын,
Ачык көстөрүң көрүнбей жоголор.

Сени
Кышкы сооктор истешпезин,
Коо сының некейге оролор.
Сени
Жаңгыс ла күн айланзын,
Бастыра жаражың чечектий чайкалзын.

◆◆◆

Энемнен оогошто айрылгам.
Энчиликке бир сүүжим
Эрте өчүп ол калган.

◆◆◆

Энемниң эркезин билбезим,
Эмди энелерден бедирейдим.

◆◆◆

«Энем!» деп кыйгыргам,
Эн жаңылга мени эчиген.

◆◆◆

Күүнзеген кысты үйдешкем,
Күйүнчек айга истеткем.

◆◆◆

Тенгериде – алтын ай,
Көксимде – Алтынай.

◆◆◆

Сүүш жинјизиле канча да орозом,
Мызылдап мени жарытпайдын.
Жүректе сүүштинг шырказын
Эмдееринге бүтпейдим.

◆◆◆

Чырайыңды эске алып,
Моно-Лизага тўнгейлейдим.
Жарты жок каткыңды
Жылдар өткүрө аайлабадым.

◆◆◆

Кем де уулына машина сыйлаар,
Эжем меге
Ачык-жарык күүн-санаазын сыйлаар.

Николай Тепуков

АСТЫККАН ТУРНА ҰНИЛЕ

Эртенги туман тартылды, –
Эриккен турна кыйгызы.
Чокту чалын чагылды, –
Чүмдү чечек жылдызы.

Көөркий ыраакка үйдеди, –
Кара көстөр каразы.
Жолдор ачу айрыды
Жолыгыштын чертүзин.

Астыккан турна үниле
Сени, көөркий, жоктойдым,
Кара көстөр жажыла
Карузыжып жүредим.

БҮЙЛАДАР ТУРУНҒ ЫРААКТА

От-жалбышла күйген Сүүжим,
Ойто-ойто көнжийдин.
Кайда ла жүрген бойымды
Кучактай кабыра тудадын.

Алыс арткан кайран Сүүжим,
Уткыыр турун ичкери болуп.
Жүрек тынгыла күрмелген Сүүжим,
Бйладар турун ыраакта.

БАРЫП ЖАДЫМ ТҮРГЕН ЛЕ

Жакшы ба, жол, жакшы ба,
Удура учурткан жаңы жол!
Баскан жолым жаркынду эмеш,
Бүгүңги сенле соныркаш.

Кайда түжүрип саларын,
Кандый жүрүм берерин?
Кунук артты эш-нөкөрим,
Шулурантан жаш уулым.

Жакшы ба, жол, жакшы ба,
Тыйрык-мыйрык жаңы жол!
Өткөн жолым тегенек эмеш,
Эртенги сенле јилбиркеш.

Кандый жерге жетирерин,
Кажы талада токтоорун?
Каткак кырлар элес-элес,
Каран ачыдат айрылыш.

Барып жадым түргөн ле,
Билбес жерди көрүп ле.
Жайымнын жолы ыраашту,
Жуучылдын жолы сезиктү.

Эзен болзын, кайран эжим,
Эзенде, байла, туштажу.
Эзен болзын, эрке уулым,
Эбирип келзем – эркелеш.

КАРЫКПАГАР, КАРА КӨСТӨР

Туунын жерлик чечеги
Туманду тушта көрүнбейт,
Эртен-энгир кезиги
Эркелү араай жайканбайт.

Кыска ойгө таныштым
Карык көстү тундерле.
Жемтик айга көрөдим
Жаман куштын үниле.

Жолдор ачу айрыды, –
Жеристе, байла, туштажу.
Сүүген көстөр жерикти,
Салымда болор үйдежү.

Карыкпагар, кара көстөр,
Карузып канай келбейтем?
Жерикпегер, кару көстөр,
Сүүште канай күйетем?

ШУУЛУ ОЙИМ ЭБИРЕТ

Кару Шурама

Лиит ойимнин сөстөри
Жарым жүрүмге тыштанды,
Лиит өңдү сүрлери
Жаркын жокко жүрели.

Жайа ачтым жуурканын
Лиит жүрүмиле көрөргө,
Өчөжип бустым амырын
Үй кеберин билерге.

Лиит бойым көрүнбедим,
Лиидиркеерге јаш эмес.
Јараш тужыма туштадым,
Јаранарга ой эмес.

Шуурган шуурып башталат,
Шылырап чечек јайканат.
Шуулу ойим эбирет,
Шурам удур учуртат.

Сыылай-сыылай салкындайт,
Сары бүрлер төгүлет.
Сунган тужым көрүнөт,
Сүүжим мени кучактайт.

Куйун күчтү толголот,
Кейде јалбрак айланат.
Куйун јажым куйундайт,
Көөркий менин јаш ла јаш.

Шуурган шуурып башталат,
Шылырап чечек јайканат.
Шуулу ойим эбирет,
Шурам удур учуртат.

◆◆◆

Јанынға сенин Сүүш айланган,

Јажыдын онын сеспедин.
Јолында улай чечектер өскөн,
Јаражын олордын билбедин.

Јангар жыылайт жүректи сыстада,
Јакшызы онын ондолбойт.
Сүүш ойнөйт көркөө сөстөрдө,
Сыстары онын чымчыбайт.

Сезилбес салымду кайран Сүүжим
Сүүндирбес эмтир кайкада.
Јажыбас жүрүмдү кыска Сүүжим
Јалбыратпас ошкош јайнуда.

ЈҮРЕК ЈҮРЕККЕ ТҮНГЕЙЛЕЙ

Јелгин салкынға
Јенгил сабадып,
Терекке коштой
Туратан эдис.
Карачкы туннин
Кинозы болуп,
Јирме јаштуда
Јүрген эдис.
«Сүүгеним» деп айдышпай,
Саг башка жүргенис.

Јүрек жүрекке түнгейлей,
Жипилдежин сескенис.

Керек Сопо

СҮҮШТИҢ КАНЫ АЙЛАНЗА

Жараш чечек јаланда,
Јас келгежин јайылар.
Јаш жүректің тамырын,
Сүүштинг каны айланар.

Сүүштинг каны айланза,
Сүүнип сеге келерим.
Чечен жараш сөстөрдү
Чечек эдип сыйлаарым.

Ужалып калган чечекти,
Учурлу сөслө сольырым.
Уйалчак кара көзинге,
Удура көрүп окшоорым.

СҮҮГЕНИМДИ ҮЙДЕЖИП...

Ары-бери өдүшкен
Айры јолдың белтири.
Сүүштинг јолын тозыган,
Сүмелү неме эмтири.

Сүүшкен кару көөркийди
Сүмелү јолдор айрыды.
Ыйлай согуп үйдештим
Ыраак јолго көөркийди.

Санааркашты арттырып,
Сала берди автобус.
Туйук санаа чечилип,
Туштажарыс па эмди бис?

Көп улусту каладан
Көөркийди айса табарын.
«Кийнимнен мениң келбе» деп,
Килебей айдып саларын.

Тоозындалган бу јолды
Тоорып салар аргам јок.
Тоолонуп акан бу јашты
Токтодып салар ийдем јок.

АЧЫНБА СЕН, АЛТАЙ КЫС

Ару сүүжим айдайын,
Ачынба сен, алтай кыс.
Төгүндаалып кайдайын,
Түнгей эмтир кылыгыс.

Жаныма сен келгенде,
Жаркындалып турадым.
Көрүнбей ле барганда,
Көксимде сени журайдым.

Жаан чолмондый көстөрүң
Жаантайын мени кыйнады.
Жалакай айткан сөстөрүң
Жүрегиме ийде сыйлады.

Кирбиктерин – тармачы,
Килебей мени оорытты.
Жардында шаңкын – армакчы,
Жаш жүрегим буулатты.

Айткан сөзим тындазан,
Акту жүрегим сыйлайын.
«Сүүгеним» деп айдынзан,
Сүүнгениме ыйлайын.

ТЕЛЕНГИТ КЕЛИНГЕ АЙДЫНГАН СӨС

Эре-Чуйда, бир журтта
Эптү көргөн келин бар.
Жолыгыжып тушташса,
Колун берип каткыраар.

«Карузыдым» деп айтсам,
«Карган сен» деп туйуктаар.
Жараш чырайы кемзинип,
«Жакшы болзын» деп айдар.

Теленгит келин алдына
Терлегенче жартайдым.
Жараш келиннин жанында
Жалынгадый айдадым:

Саамайымда ак кылдар
Санаалуумды керелейт.
Ээгимдеги ак саалдар
Эр болгоным чеберлейт.

Эре-Чуй деп алтайда
Эң ле жараш келин сен.
Бу жүрүмнин алдында
Ундыбазым сени мен.

Тегерик кара көстөрүн
Теленгит деп билерим.
Эзен жүрзем, айлынга
Эжигин ачып кирерим.

СҮҮШТИНГ КОЖОНГЫ

Жииттер келип тушташкан
Жиңги бүрлү коо терек.
Жүрекке жүрек жуукташкан,
Жүрүмнинг жолы жаан, элбек.

Жалбырагы жайылып,
Жажарып турзын бай-терек.
Колдорынан тудужып,
Кожо жүрзин жаш жүрек.

Ак-жарыктын алдында
Артабайтан сүүш керек.
Узун терек жанында
Уулдын сүүжи бектен бек.

Жаражайдын колында
Жалтырт эткен сый-белек.
Эки жииттин жолында
Эр-жажына сүүш керек.

Сүүгенине сыйлаган
Сүт чырайлу ак-чечек.
Сүмер-тууда салкынды,й,
Сүрнүтип билбес жаш жүрек.

ШАНГЫЛУ АЛТАЙ КЫС

Эки жардында ойногон
Эрке кыстын шангкызы.
Ару суудый жайылган
Алтай кыстын каткызы.

Шангы-чачтын учында
Шалтрак деп кееркедим.
Алтай кысты көргөмдө,
Айдар сөзим таппайдым.

Удура көргөн көстөрүн –
Эки кара боронот.
Угы-төзин суразан –
Эре-Чуйдан, теленгит.

Ак-Бырканнан темдектү,
Алтай-теленгит кыстарым.
Алтын жүстүк-белектү
Айланып сени сөстөйрим.

КАТКЫНГДЫ КАЧАН УГАРЫМ?

Кара чачыңды жытап,
Кабыра качан тударым?
Кару сөзүңди тындап,
Каткынды качан угарым?
Көксимдеги санаамды,
Көөркий, сеге айдарым.
Жаңгыс ла сени карамдап,
Жажына жаныңда артарым.

Айас төгөриден ай
Алкыжын сеге сыйлаар.
Ару эзин араай
Бажыста чачысты сыймаар.

Чеберлеп, бисти килеп,
Чечектер будысты окшоор.
Жайгы таңда күүк
Жажысты бистинг тоолоор.

Күнчыгыштаң мызылдап,
Күлүмжилү күн чыгар.
Изү сүүшке сүүнип,
Ўстибисле күүле учар.

АЙДЫП БЕРЗЕН, ЖҮРЕГИМ

Кайда мениң сүүгеним?
Айдып берзен, жүрегим.
Ыраак өскө жерде бе?
Ырыс меге келер бе?

Алдымда мениң жүрүмүм,
Айдып берзен, жүрегим.
Кайда мениң сүүгеним?
Качан туштап сүүнерим?
Өлөң жытту турлуда,
Айса өскө талада?
Айдып берзен, жүрегим,
Айтканыңга бүдерим.

Сүүжим мениң – үргүлжи,
Жүзимде ырысту күлүмжи.
Сүүген жүрек көксимде,
Сүүнчилү ырыс көзимде.

Шалба Түйменов

◆◆◆

Ай, кандый жараш
Оромдо туштаган
Бу кыс!
Көстөри кара,
Бойы жаш –
Торт ло тарма.
Эбире жас
Эрү жаркындалган.
Эрдинде кыстын
Күлүмжи тымыган.

◆◆◆

Эрке көргөн көзинде –
Эски айдын жемтиги.
Онгып калган чечекле
Өткөн өйлөр өңзүре.

Көпөгөш энгирде таштайла,

Көрбөй мени сен барган.
Карлу жолго чыгала,
Кийниннен көрүп мен арткам.

Жайнулу жүрек кимиртин
Жаба базып сен барган.
Жангы жааган жаш карда
Жажытту үнин арт калган...

...Карлу жолдын учында
Кайра катап көрөйин.
Килебес те болзон, бойыңа
Күүним бийик артайын.

◆◆◆

Калганчы күүнимди
Карузып сен укпаган.
Кайра ойто келбе деп,
Кату айдып ыраган.
Күүним салган көөркий кыс,
Кандый коркыш чөкөгөн.
Жүрегимде ачу сус,
Жайнап-жайнап мен арткам.
Амадуум болгон ару сүүш
Ак кайыңду жалаңда,
Айдын, тымык бу түнде
Артып калды кайран сүүш.

Ак арчуулду алтай кыс,
Адыңды адап жүрейн.
Ырап калган көөркий кыс,
Ырысты сеге күүнзейин.

Жакшы ла жарашты
Сенен, көөркий, аладым.
Келеткен жылдардан чочып,
Жылытпаска турадым.

Сенин эрке үнингди
Угайын дезем, укпазым.
Сенин кара көзине
Көрөйин дезем, көрбөзим.
Кышкы энгир тымык,
Канайдарым мен?
Сен – ыраак.

Сен, менин эжим,
Ырыс сыйлаган.
Коптон, уурдан
Корый алган.

Сен, менин эжим, –
Жаскы күлүмжи,
Журтымда от,
Журтымда очок.
Сен, кайран эжим, –
Балдарыма эне,
Балдарыма күн.
Сен, кару эжим,
Меге – Таг-Чолмон,
Тенгериде ай,
Телекейде күн.

